

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

21e jaargang

nummer 3

Maart 2021

KERKBEHEER

Hoe doet de kerk het in coronatijd?

Digitale community voor de kerk

Bureau Buitenland Kerkbeheer: Verenigde Staten

HEEFT UW KERKELIJKE GEMEENTE EEN HYPOTHEEK NODIG?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

schaapsound

**KLAAR VOOR DE TOEKOMST
FULLRANGE SPRAAK, MUZIEK
EN HD STREAMING**

Neem contact op voor meer informatie.

HERVORMDE DORPSKERK NIEUW-LEKKERLAND

KERKGELUIDSINSTALLATIES | PRESENTATIE/KERKTV
AKOESTIEK | NETWERK/WIFI | VERLICHTING | DOMOTICA

Zwolle | Ridderkerk | Roermond
www.schaapsound.nl

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Tussen traditie en toekomst	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Digitale <i>community</i> voor de kerk	7
Hoe doet de kerk het in coronatijd? Drie gemeenten in beeld	10
Inkomsten van protestantse gemeenten in coronatijd	16
Vraag van de kerkrentmeester eHerkenning	18
Maandelijks cartoon	19
De orgelbank	19
In dienst van de kerk	20
<i>Streaming</i> is meer dan techniek	21
Opinie Priester en Leviet	23
Predikant en kerkbeheer Arenda Haasnoot	24
Bureau Buitenland Kerkbeheer: Verenigde Staten	27
VKB Partner Offex Kerkinrichting	32
VKB Partner BAVA Light Concepts	34
Recensie Vol vertrouwen de kerk verbouwen	36
Verenigingsnieuws	37
Hoe leuk het is in het VKB bestuur	39
Actueel	42
Synode januari 2021	44
Onderscheidingen van de VKB	49
PKN Onderscheidingen	50

Hoe varen kerken in coronatijd?

Het is nu precies een jaar geleden dat de 'intelligente lockdown' inging. De kerken gingen dicht, gingen weer (beperkt) open, en zijn nu weer bijna allemaal dicht. Zingen mocht eerst beperkt, daarna helemaal niet meer.

De digitale kerk nam een enorme vlucht. De inkomsten kwamen onder druk te staan; een VKB onderzoek daarover haalde in februari de kranten en is ook in dit nummer afgedrukt. Ook in dit nummer veel getuigenissen van coronaverenigingen in onder andere de Jacobijkerk in Utrecht, de Gereformeerde Kerk in Asperen, de Hervormde Gemeenten in Nieuw-Lekkerland en Dirksland.

Verder aandacht voor technische hulp bij corona: de digitale *community* Donkey mobile en de wijze waarop online communicatie in protestants Gorinchem wordt opgepakt. Ook als alles weer normaal is zullen gemeenten de nieuwe technologieën blijven gebruiken.

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. F.H. Buddenberg, Zoetermeer, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest,
mr. P.A. de Lange en drs. C. de Raadt

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van
Rijssen, eindredacteur, W. Hukom,
N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden
van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen

€ 30,30 per abonnement; 6 t/m 10
abonnementen € 28,30 per abonnement
en 11 en meer abonnementen € 26,25
per abonnement. Abonnementsprijs
voor niet-leden € 33,35 per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 9 procent
btw. ISSN 1568-8712. Abonnementen
lopen van 1 april t/m 31 maart. Opzeg-
ging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de
aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers
per jaar (juli/ augustus en november/
december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk

5.000 ex. © maart 2021 - Verloop drukkerij

Foto omslag

Pixabay

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overall waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Tussen traditie en toekomst

Naar aanleiding van het 100-jarig jubileum van de VKB in 2020 is een jubileumuitgave verschenen waarin aan een verscheidenheid van mensen werkzaam binnen de PKN de vraag is voorgelegd hoe zij aankijken tegen de toekomst van de PKN en de rol van de kerkrentmeester en de VKB daarbij.

De bijdragen houden het midden tussen aan de ene kant een zekere berusting en gelatenheid over de positie van de PKN op dit moment en anderzijds het zich bij de huidige situatie niet neer willen leggen. Wat zijn de feiten? Op dit moment verliest de PKN zo'n 50.000 leden per jaar, waarvan 40% door overlijden en 60% doordat mensen zich laten uitschrijven. Van deze 60% bestaat 75% uit doopleden tot 40 jaar. Het zijn dus de *millennials*, die op dit moment op grote schaal de kerk verlaten. Over de oorzaken is inmiddels veel geschreven. De welvaartsstijging na de Tweede Wereldoorlog heeft geleid tot een vergaande individualisering die een grootschalige secularisering op gang heeft gebracht. Met vergrijzing van het ledenbestand, teruglopen van de vaste vrijwillige bijdragen en een tekort aan vrijwilligers/ambtsdragers als gevolg. De secularisering kwam als een tsunami over ons heen. De oude vormen van kerk-zijn slaan steeds minder aan. Nu kun je je daartegen verzetten, maar dat is zinloos. Het is beter om op de golf mee te surfen door te zoeken naar nieuwe vormen van kerk-zijn, kleinschaliger en met meer diversiteit zoals in een aantal bijdragen in de VKB-bundel wordt bepleit. In de hoop dat daarmee de brug naar de jongere generaties weer kan worden geslagen.

In het begin van het dit jaar door de Synode vastgestelde beleidskader *De toekomst open tegemoet* wordt deze

handschoen verder opgepakt. Het uitgangspunt van het presbyteriale-synodale model dat het hart van de kerk klopt in de plaatselijke gemeenten wordt herbevestigd. In hoeverre kan de Dienstenorganisatie deze plaatselijke gemeenten helpen bij hun zoektocht naar vernieuwing en toekomstgericht kerk-zijn om weer een maatschappelijk relevante positie in te nemen? De Dienstenorganisatie derhalve als vraagbaak voor de plaatselijke gemeenten.

De discussie over de toekomst van de kerk wordt nog verder aangescherpt door twee vorig jaar verschenen inspirerende boekjes: *Lente in de Kerk* van ds. René van Loon en *Herkerken, de toekomst van geloofsgemeenschappen* van Remmelt Meijer en Peter Wierenga. Van Loon noemt een aantal PKN-kerken, die er wel in slagen om te groeien en voor meer dan 50% bestaan uit *millennials* in de leeftijdsgroep van 20-35 jaar. Kenmerken van deze plaatselijke kerken zijn de centrale rol van Christus, het ruimte geven aan nieuwe initiatieven, differentiatie van de eredienst naar doelgroepen, inzet voor de omgeving/wijk waardoor je in praktijk brengt wat je beweegt en tenslotte het hebben van een duidelijk profiel en eigen identiteit. Meijer en Wierenga, beide hebben jarenlang ervaring als kerkbegeleider, gaan in hun boekje *Herkerken* nog een stap verder door het belang van de eredienst als gemeenschappelijke plek van samenkomen te relativiseren. De toekomst voor geloofsgemeenschappen ligt volgens hen in een groot en veelkleurig palet van kleinere verbanden, waar de onderlinge relatie centraal staat. Broedplaatsen waarin naar allerlei manieren gezocht wordt om de liefde van Christus met de ander vorm te geven.

Er ligt op dit moment voor de kerkelijke gemeenten derhalve een grote uitdaging om intern deze discussie met elkaar te voeren en ieder voor zich de juiste balans te vinden tussen traditie en toekomst.

En de kerkrentmeesters? Hen roep ik op om actief te participeren in deze discussie. In het bijzonder voor de ouderlingen-kerkrentmeester geldt immers dat ze niet alleen kerkrentmeester zijn, maar ook ouderling. Van hen wordt een visie verwacht met het oog op de toekomst van de kerk. Maar dan wel in samenspraak met de beheerfaciliteiten, die nodig zijn om toekomstgericht kerk-zijn mogelijk te maken. Immers, beleid en beheer zijn twee zijden van dezelfde medaille.

VKB-activiteiten in tijden van corona

In verband met de coronamaatregelen worden er door de VKB geen fysieke bijeenkomsten voor kerkrentmeesters georganiseerd. Verschillende activiteiten vinden online doorgang via de moderne communicatiemiddelen. We zien hiervoor de belangstelling groeien.

Voor actuele informatie over (online) activiteiten verwijzen wij naar de agenda op onze website (zie: www.kerkrentmeester.nl/agenda/).

Zo worden er in verschillende regio's online ontmoetingen georganiseerd voor kerkrentmeesters, worden er webinars aangeboden met nuttige informatie en is de cursus kerkrentmeester online te volgen.

Ook in onze digitale nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van actuele zaken. Ontvangt u deze nieuwsbrief nog niet? U kunt zich hiervoor aanmelden via e-mail info@kerkrentmeester.nl.

KALENDER

Kalender voor kerkrentmeesters

April

- Tussenrapportage in kerkblad over verloop Actie Kerkbalans 2021 (hoeveel toezeggingen t.o.v. vorig jaar, hoe verlopen de betalingen t.o.v. toezeggingen januari. Moeten er, wanneer de toezeggingen soms onder het verwacht niveau blijven, op beleidsniveau (kerkenraad) bijstellingen plaatsvinden?
- Voorlopige jaarrekening, die door het college van kerkrentmeesters is opgesteld, bespreken in de kerkenraad.
- Betaling Maandnota.
- Besluiten tot huuraanpassing per 1 juli 2021 indien kerkelijke gebouwen aan derden worden verhuurd.

Handleiding voor kerkrentmeesters

De *Handleiding voor kerkrentmeesters* is hét naslagwerk en voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk.

De kosten voor de *Handleiding* zijn € 14,50 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 13,05)

Brochure Ruimte

De brochure *Ruimte* is geheel vernieuwd. Het is geschreven voor iedereen die bij een kerkelijke gemeente van de Protestantse Kerk betrokken is. Het boekje wil in hoofdlijnen iets vertellen over de organisatorische kant van het kerk-zijn, althans zoals het binnen de Protestantse Kerk in Nederland is geregeld.

Ruimte wordt door colleges van kerkrentmeesters aangeboden aan bijvoorbeeld degenen die belijdenis doen of degenen die een taak in de gemeente op zich nemen, al dan niet als ambtsdrager, maar ook voor hen die al langer horen tot de gemeenschap van de plaatselijke kerkelijke gemeente kan het boekje waardevolle informatie bevatten.

De kosten voor de brochure zijn € 3,00 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 2,69)

Zowel de *Handleiding* als *Ruimte* zijn te bestellen in de webshop van de VKB (www.kerkrentmeester.nl/webshop) of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Digitale community voor de kerk

In gesprek met Henrik Wienen van Donkey Mobile

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Natuurlijk kunnen we het digitaal doen, maar af en toe de deur uit, ondanks corona, is ook wel prettig. Ik moet toch die kant op, dus het wordt op anderhalve meter op het kantoor van Donkey Mobile in Bodegraven. Ik spreek Henrik Wienen.

Henrik Wienen is medeoprichter van Donkey Mobile. In januari 2019 begonnen ze met bouwen aan een app speciaal voor kerken. In september 2020 werd deze gelanceerd. We hebben het in dit nummer van *Kerkbeheer* over kerk-zijn in coronatijd, kerk-zijn in het digitale tijdperk, dus we dachten op de redactie: die Henrik Wienen moeten we ook spreken. Wat was hun idee, en hoe loopt het?

Behoefte aan ook digitale verbondenheid

Wienen: "De hele wereld is present op je mobiele telefoon, maar de kerk niet. Dat kan niet, dacht ik. Ik werkte in de commerciële hoek. We ontwikkelden apps voor *retailers*. Het bouwen aan *communities* van klanten. In contact blijven of in contact komen met je doelgroep, daar gaat het

om. Nou ja, dat vraagt steeds meer kwaliteit. Ondertussen deden wij met ons gezin mee in een kerkelijke gemeente met veel twintigers en dertigers. Het idee was: de kerk verdient ook een app die zich kan meten met wat mensen van vandaag gewend zijn. En dan zo, dat het ook daadwerkelijk de app van een specifieke gemeente is. We zijn begonnen met behoeftepeiling, met een enquête. Daaruit kwam als een springend punt, dat er veel behoefte is aan verbondenheid, aan 'samen'. Dit was nog voor coronatijd. En natuurlijk, daar zit in de kerk dan ook gewoon de fysieke ontmoeting aan: samen naar de kerkdienst, kringwerk, bezoekwerk, dingen samen doen. Maar daar bleek ook aan te zitten: informatie, op de hoogte blijven, digitaal kunnen delen. Gewoon zoals het gaat op Instagram, WhatsApp, Facebook, Tiktok, noem maar op."

"De hele wereld is present op je telefoon, maar de kerk niet. Dat kan niet, dacht ik."

"Dus waar we mee begonnen zijn, is het maken van een app met *community tools*. De basis is een tijdslijn. De kerk bepaalt wie er binnen mogen, maar eenmaal binnen, kun je met verschillende groepen werken en onderling van alles delen. Daarnaast is er natuurlijk een agenda, en een 'smoelenboek' (wie is wie), en een mogelijkheid digitaal te doneren aan de kerk. Wat wij willen is een hoge standaard technologie beschikbaar maken voor lokale kerken, zodat ze present kunnen zijn in de digitale mobiele wereld van smartphones en tablets. Dat is immers voor veel vooral jongere mensen een soort tweede huid geworden."

Waar komt de ezel vandaan in de naam?

Triviale vragen komen dan natuurlijk ook boven: hoezo dan een kantoor in Bodegraven en waar komt de naam met een ezel vandaan? Welnu Bodegraven is vrij simpel.

Wienen: "We zijn met zijn drieën begonnen en we wonen alle drie in een andere plaats, om Bodegraven heen, en één ►

Henrik Wienen, medeoprichter van Donkey Mobile

van onze investeerders is eigenaar van dit pand. We zijn een *startup*, de kost gaat voor de baat, maar het is ons gelukt om een aantal christelijke ondernemers, maar ook de landelijke kerk, achter ons te krijgen. En ja, als dan één van de financiers ook kantoorruimte in de aanbidding heeft op een plek die voor ons heel goed uitkomt, is één plus één twee."

"Er is nu nog meer behoefte aan digitale verbondenheid, en de noodzaak om in contact te blijven met je leden, dan zonder corona"

"De 'ezel' was nog wel een dingetje. Want die associeer je ook gauw met domoor of iets dergelijks. Maar voor mij zat er vanaf het begin een heel andere associatie aan vast. De ezel is een bijbels dier, dat door heel de bijbel en in de traditie voorkomt. Van Abraham en Isaäk op weg naar de offerplaats, tot de ezel van Bileam, van Jozef en Maria naar Bethlehem (staat wel niet zo in de bijbel, maar de os en de ezel zijn standaard) tot de intocht van Jezus in Jeruzalem. Maar ook de barmhartige Samaritaan zet zijn ezel in om de gewonde man verder te helpen. De ezel is overal bij, maar het gaat niet om hem maar om wat hij draagt. De ezel kan ook onverzettelijk en vastberaden zijn. Zo willen wij dat ook een beetje zijn: een dienstbaar hulpmiddel voor de kerk en het Koninkrijk van God. En als het nodig is ook wel onverzettelijk en vastberaden. Vastbesloten om het te laten lukken. Dus vandaar Donkey Mobile in Bodegraven."

Mogelijkheden en ambities

Als je de website van Donkey Mobile bekijkt (zie: www.donkeymobile.app) kun je kennismaken met de mogelijkheden tot nu toe. Het ziet er goed uit. Met recht wordt het genoemd een baanbrekende kerkapp. 'Omdat wij ge-

loven in de toekomst van de kerk,' lees je als slogan onder de merknaam. Men is begonnen in 2019. Er zijn nu in de Protestantse Kerk zo'n 70 gemeenten waarmee contact is, waarvan er zo'n 40 inmiddels 'live' zijn. Daarnaast nog zo'n 25 gemeenten buiten de Protestantse Kerk. Het bedrijf kan na de aanloop op eigen kracht draaien als er zo'n 200 à 250 gemeenten de kerkapp gaan gebruiken. Wienen vertelt dat corona voor hun bedrijf wel een impuls betekende. "We zijn het afgelopen jaar fors gegroeid, dus ook intern naar een groter kantoor verhuisd. Er is nu nog meer behoefte aan digitale verbondenheid, en de noodzaak om in contact te blijven met je leden, dan zonder corona."

De mitsen en de maren

Natuurlijk ga ik, als 'oudere heer', die nogal kritisch kan zijn op *Big Tech* en al de sociale media die ze exploiteren, ook een beetje doorzagen over de schaduwkanten. "Hoe zit het met oudere leden van de gemeente, in jullie optiek," vraag ik, "hebben die het nakijken?"

"Wij denken niet dat de technologie van 2021 ook nog die van 2030 zal zijn, maar wel dat mobiele communicatie niet meer weg te denken is in de toekomst."

Henrik: "Wij zeggen niet dat je nu de vertrouwde kanalen van informatie en communicatie moet stopzetten. De nieuwsbrief, het kerkblad, de telefoon, de e-mail, de gemeentegids: prima. Het versterkt elkaar alleen maar. En vergis je niet met die zogenaamde achterblijvende ouderen. We hebben pas een nieuwe gemeente als klant. Bel je op: 'Hoe gaat het?' Ja, prima, in één week honderd gebruikers, en let wel: 50% daarvan was zeventig plus."

En hoe zit het met de privacy? Wienen: “Aan de voorkant is er natuurlijk het kerkbestuur dat bepaalt wie er toegelaten wordt. Dus die moeten daar een idee bij hebben en bepalen wie het beheert. Je moet bij aanmelding kunnen verifiëren of iemand ook echt is wie hij of zij zegt te zijn. Dus tenminste naam en voornaam plus een e-mailadres moeten worden opgegeven. Sommige gemeenten willen nog iets meer weten om te kunnen checken. Dat kan. De potentiële deelnemer krijgt via e-mail toegang. Eenmaal binnen bepaal je zelf welke gegevens je van je zelf wilt toevoegen. Ook of je in de wie-is-wie-lijst – zeg maar de digitale *community-gids* – wilt staan. Er kan door iedereen een groep worden aangemaakt, waarin je ook bevoegdheden kunt toekennen. Er zijn groepen mogelijk om alleen informatie te delen aan bepaalde mensen (dat is dus eenzijdige informatie), maar ook groepen om uit te wisselen, waar ieder ook inbreng heeft. Wat betreft de ict-veiligheid: één van onze investeerders heeft een groot internet-beveiligingsbedrijf. We worden steeds door ethische *hackers* onder handen genomen en zorgen dat het gewoon heel goed in elkaar zit.”

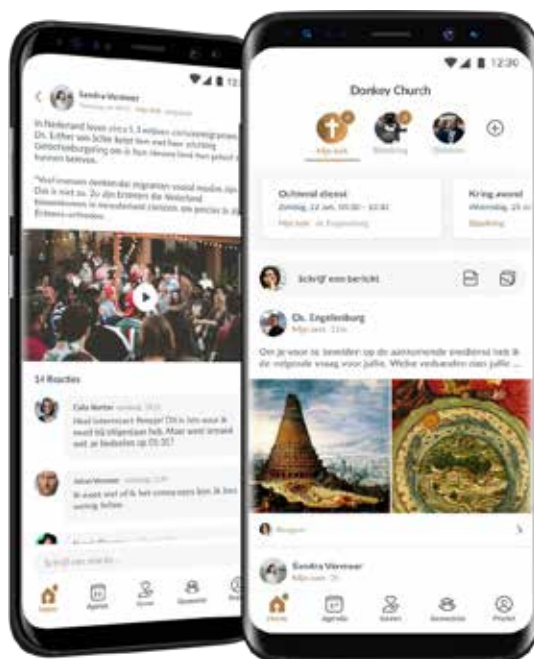
“Er wordt veel vrijheid geboden in de app, hoe zit het met omgangsvormen en moderatie, sociale media kunnen positief werken (verbondenheid) maar ook onvrede, roddel en achterklap versterken.” Wienen: “Terecht punt. Zo is het vaak met alle technologie: je kunt het ten goede inzetten, maar ook ten kwade gebruiken. Wat we zien, is dat er wel een soort etiquette ontstaat in een gemeente die ermee werkt. En er is altijd de *superuser* die alles kan modereren. Een voorbeeld uit de praktijk: als er ergens discussie over wel of niet vaccineren, en viruswaarheid uit de hand lijkt te lopen, kun je daar de betreffende leden op aanspreken. En uiteindelijk kan ook alles weggehaald

worden. Ook als je zelf wilt dat je verdwijnt uit de app, kan dat. Hoe dan ook: de gegevens zijn voor ons hoe dan ook geen verdienmodel. Het gaat puur om het versterken van de onderlinge communicatie in een gemeente. Je moet zijn waar je mensen zitten. En laten we eerlijk zijn, niet alleen jongeren, maar ook oudere generaties volgen heel veel via hun smartphone.”

“Onze visie is dat we als kerk ook daar moeten zijn waar de mensen zijn. Vroeger op het marktplein, nu dus ook in de digitale mobiele wereld.”

Het mobiele ezeltje ten dienste van de kerk

Of er nog wensen zijn? “Uiteraard”, zo meldt Henrik, “Meer *embedded* technologie bijvoorbeeld. Nu ga je bijvoorbeeld uit de app, als je via een link een kerkdienst wilt bekijken. Dat kan ook anders. Maar ook meer verbinding met inhoudelijke *content*, maar dan met persoonlijke verrijking, zoals persoonlijke opmerkingen bij een canon van geliefde liederen bijvoorbeeld, of bij bijbelgedeelten. Dat zouden dan een soort minigetuigenissen kunnen zijn, die je deelt. Of later ook weer weg kunt halen. Maar dan zitten we opeens wel in de sfeer van rechten (bijbelvertalingen, liedbundels). Hoe dan ook: het staat nooit stil, wat we op onze site ook al zeggen: wij denken niet dat de technologie van 2021 ook nog die van 2030 zal zijn. Maar wel dat mobiele communicatie niet meer weg te denken is in de toekomst. Wij geloven in de toekomst van de kerk, dan moet de kerk ook de middelen hebben om in die toekomst van de partij te zijn. Nogmaals: onze visie is, dat we als kerk ook daar moeten zijn waar de mensen zijn. Vroeger op het marktplein, nu dus ook in de digitale mobiele wereld. Wij willen hen daar met een op-en-top kerkapp bij helpen. Het mobiele ezeltje voor de kerk, voor Christus.”

Hoe doet de kerk het in coronatijd?

Hervormde Gemeente te Dirksland

Tekst Nico de Jong **Beeld** PR

Voor welke aanpak kies je wanneer het kerkbezoek tijdens de erediensten drastisch moet worden ingeperkt vanwege een virus dat rondgaat? Hiervoor ging ik in gesprek met de heer Bram Kievit, sinds juni vorig jaar voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de Hervormde Gemeente te Dirksland. Hij was hiervoor 12 jaar scriba en diaken in een naburige gemeente. Bram is tevens scriba van de classis Delta.

Invulling erediensten

Op mijn vraag naar de concrete veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds vorig jaar maart geeft Bram aan dat de aantallen bezoekers zijn teruggeschroefd naar geen bezoekers, vervolgens naar 30 personen, naar 100 personen en daarna weer terug tot alleen de mensen met een functie in de dienst. De contacten in ontmoetingen, kringwerk, clubwerk en gemeenteavonden als fysieke ontmoetingen zijn stilgelegd.

Bram Kievit: "In het begin hebben we een tweetal werkgroepen opgericht. De ene groep richtte zich op de organisatie van de erediensten en dan met name wat er mogelijk en onzes inziens verantwoord is binnen de gestelde regels en adviezen. Daarnaast is er een werkgroep samengesteld die de invulling van de eredienst onder de loep nam. Aanvankelijk hebben we de gebruikelijke invulling van de diensten gehandhaafd zonder het zingen. Daarvoor in de plaats monteerden we oude opnames van de gemeentezang, maar dat was eigenlijk niet ideaal. Toen is vanuit de werkgroep aan de kerkenraad een voorstel gedaan om vanuit de bestaande muziekgroepen livemuziek te laten verzorgen. Sindsdien wordt in overleg met organist en muziekgroep een programma samengesteld. In de eredienst wordt alleen gezongen door de leden van de muziekgroep. De bijdrage van de muziekgroep in de dienst wordt in de gemeente breed gewaardeerd en maakt de dienst meer afwisselend en dynamisch. Verder werd aan gemeenteleden gevraagd om beurtelings de mededelingen en afkondigingen te doen. Dit kwam echter niet goed van de grond. Voor de aanvang van de verkondiging hebben we een apart kindermoment ingevoegd, dat bij toerbeurt door een gemeentelid wordt verzorgd. Op deze wijze hebben we de dienst in beeld een stuk dynamischer kunnen maken."

Kansen

"In een grote landbouwschuur van een gemeentelid zijn welkomst- en jongerendiensten gehouden die via Youtube werden uitgezonden. Daarvoor was veel belangstelling. De Kerstnachtdienst hebben we in de kerk gehouden, waarbij we achteraf constateerden dat er meer

mensen hebben gekeken dan dat er in de kerk aanwezig hadden kunnen zijn. Bemoedigend is het dan om te constateren dat God in een crisissituatie weer andere mensen met het Evangelie bekend maakt. Het mooie van deze tijd is dat we nieuwe uitdagingen kunnen ontdekken die we in de toekomst mogelijk structureel kunnen inzetten. Kort gezegd: corona biedt ook zeker kansen."

De Hervormde Kerk te Dirksland

Actuele informatie over kerkgang in coronatijd

TOERUSTING

Gedurende het verloop van de coronacrisis wijzigt de situatie regelmatig. De meest actuele informatie vindt u op de website van de Protestantse Kerk (zie: www.protestantsekerk.nl/thema/coronavirus/).

Ook op de website van de VKB kunt u verschillende notities over de situatie rondom het coronavirus vinden. Kijk hiervoor bij de nieuwsberichten (zie: www.kerkrentmeester.nl/nieuws/) of gebruik de recent verbeterde zoekfunctie op de website.

Digitale collecte

"Ten aanzien van de collecten hebben we nagedacht op welke manier we de gemeenteleden betrokken konden laten blijven. Inmiddels werken we met de Apostel app, omdat die een aantal handige faciliteiten biedt zoals bijvoorbeeld een agendasyteem. Bij de invoering konden gemeenteleden hun collectebonnen inwisselen voor een tegoed op de app. Je kunt bij een collecte kiezen voor een tegoed op de app of rechtstreeks afrekenen via iDEAL. Een aanzienlijk deel van onze collecten wordt nu op deze wijze ontvangen."

Inkomsten

"Over het algemeen laten de collecte inkomsten een kleine daling zien. Daarentegen heeft de vrijwillige bijdrage uiteindelijk weer meer opgebracht dan was toegezegd. Dat resulteert uiteindelijk per saldo in een gering tekort. Het ook wegvallen van verhuurinkomsten van kerk en verenigingsgebouw slaat echter een groter gat in de begroting, gelukkig kunnen we dat uit de algemene reserves goed opvangen."

Avondmaal

"Het Heilig Avondmaal is gevierd in de kerk met alleen de ouderling en diaken van dienst, de predikant, de koster, de technicus, degene die de afkondigingen doet en de musici. De overige gemeenteleden vierten het op afstand mee vanuit de thuissituatie."

Pastorale betrokkenheid

Bram geeft aan dat het pastoraat in de gemeente nog redelijk doorgang vindt: "Soms zijn er ingrijpende situaties, zoals de predikant die een gemeentelid in de laatste levensfase in beschermende kleding bezoekt. We proberen het gemeentewerk vooral onder de ouderen in de gemeente binnen de beschikbare mogelijkheden te laten plaatsvinden. Ook de diaconie speelt daar een belangrijke rol in. Tot op heden draait het jeugdwerk op digitale wijze door. Zo hebben we ook een aantal webinars gedaan voor gemeenteleden."

Hou vol-krant

"Als gemeente hebben we vorig jaar juni een 'Hou vol-krant' gemaakt waarin ook andere verenigingen (onder andere de Oranjevereniging, buurtvereniging en voetbalvereniging) uit het dorp een stukje hebben geschreven over de wijze waarop zij de crisisperiode doorkwamen."

Bram Kievit

Deze krant is huis-aan-huis in het dorp verspreid. We zijn tenslotte ook kerk voor onze dorpingen."

Toekomst

Als ik vraag hoe Bram naar de toekomst kijkt zegt hij: "De vraag is of het automatisme van de kerkgang van voorheen straks weer terugkomt. Veel gemeenteleden zijn immers nu gewend aan het gemak van het thuis kijken. Zelf ben ik me zeker bewust dat een beelduitzending thuis bekijken een alternatieve vorm blijft die het niet haalt tegenover het live bijwonen van de kerkdienst. Ik hoop en verwacht dat de gemeenteleden het kerkbezoek ook als een verrijking blijven ervaren. Mooi is in elk geval om te constateren dat de digitale uitzendingen door de laagdrempeligheid de betrokkenheid hebben vergroot. Ten diepste is het echter niet het belangrijkste dat onze kerk vol zit, maar dat de mensen bij Jezus Christus gebracht worden!"

Over de Hervormde Gemeente te Dirksland

De Hervormde gemeente te Dirksland is met meer dan 2.000 leden de grootste gemeente in de Protestantse Kerk op het eiland Goeree-Overflakkee. In pre-coronatijd telden de ochtenddiensten zo'n 750 bezoekers en de avonddiensten waren ook trouw bezocht. De gemeente heeft een fulltime predikant en een kerkelijk werker en (een vacature voor) een jeugd/jongeren werker. Wat ligging betreft is het een veelkleurige gemeente met een streekfunctie op het eiland die zich verbonden weet aan de GB binnen de PKN. De gemeente heeft de beschikking over een prachtig monumentaal kerkgebouw gelegen aan de Ring in het centrum van het dorp.

Hoe doet de kerk het in coronatijd?

Jacobikerkgemeente in Utrecht

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

In een ander verband ontmoette ik dominee Willem Jan de Hek. En passant kwam één en ander voorbij over waar ze mee bezig waren in de Jacobikerk in Utrecht in verband met corona. Dus toen we als redactie zochten naar ook een stadsgemeente voor onze corona-kerk-portretten voor dit nummer van *Kerkbeheer*, riep ik: "Jacobikerk, daar wil ik nog wel eens wat meer van weten."

Kerkdiensten

"Het begon vorig jaar natuurlijk, zoals in de meeste gemeenten, accuut met de vraag: wat doen we met de kerkdiensten? Er werd nog niet met beeld gewerkt voor het kunnen volgen van de kerkdienst. Dat is meteen opgepakt, en," zo vertelt dominee De Hek mij, "er was het geluk dat er bekwame professionele gemeenteleden waren die er iets mee konden en dat ook wilden. Kerkrentmeesters investeerden in goede apparatuur." Ondertussen vertelt Marlies Kunst, zij werkt voor VIA Jacobi, een *community*-platform voor twintigers en dertigers rond de Jacobikerk, dat dat ook meteen een impuls betekende voor de registratie van evenementen, zoals lezingen en debatten die zij organiseren. "Je kunt ze nu ook achteraf bekijken bijvoorbeeld. Het bereik is groter geworden. Gewoonlijk bezoeken zo'n 400 à 500 kerkgangers de diensten, nu zijn er gemiddeld zo'n 1000 hits voor de Youtube registratie. De kerstnachtdienst werd 'bezocht' door 2500 kijkers." Ds. De Hek vertelt dat zij (ze zijn met twee predikanten, ook ds. Wim Vermeulen is aan de Jacobikerkgemeente verbonden) nu ook reacties uit het hele land ontvangen. Maar ook de Via Jacobi debatten worden veel meer teruggekeken.

Pastoraat

Wat het pastoraat betreft is men het vrij snel over een andere andere boeg gaan gooien. Men is meer met app-groepen gaan werken. De introductie van de kerkapp van Donkey Mobile (zie elders in dit blad) is sneller gegaan. Er zijn belcirkels opgezet in de zes bezoekwijken. Dat is per wijk wel een beetje verschillend opgepakt, afhankelijk van de samenstelling en de wijkouderling en wijkdiaken. Er is gewerkt met extra e-mailbrieven. "En als dominees hebben we meer de telefoon gebruikt. Ik ben ook met mensen pastorale wandelingen gaan maken, omdat buiten immers veiliger leek, dan bij mensen binnen. Dat is zoiets, dat ga ik zeker blijven doen," vertelt ds. De Hek. Toen er in de zomer en het najaar van 2020 wat versoepelingen waren, is er bewust nagedacht welke groepen het meest samen-zijn weer zouden kunnen gebruiken. Zo werd één zondag per maand de maximale groeps grootte van 30 personen voor een kerkdienst consequent gebruikt om tieners samen naar de kerk te laten komen. En ze kwamen nog ook, al was de kerkdienst gewoon voor alle kijkers een 'gewone' kerkdienst. De behoefte aan elkaar zien, elkaar kunnen opzoeken, was en is groot.

Nieuwe dingen gestart

Met de tweede lockdown is men begonnen met vespers in het koor van de kerk. Dat biedt een intiemere opstelling voor cameraregistratie dan gewoon in de kerk. Daarvoor is er een dagelijks middaggebed gekomen. De kerk was open. Marlies Kunst vertelt ook: "We hebben in deze kerk een oude 'kluis'. Dat is niet een versterkte kast om geld in te bewaren in dit geval, maar een wooncel voor een kluizenaar. Die is in ere hersteld en die kun je reserveren om eens een dagdeel alleen in te zitten. Er is een enorme belangstelling voor, hoewel het nu weer even niet kan, ook omdat het te koud is." Er werden ook acht stille werkplekken in de kerk ingericht. Dat was weer het voordeel dat er toch geheel nieuwe wifi moest komen. Veel jonge mensen, of mensen met jonge kinderen, wonen in de buurt van de kerk best mooi in een historische omgeving, maar vaak ook niet al te ruim, in de stad Utrecht. Met al het thuis moeten zitten en werken is er even uit dan fijn. Er zijn ook veel singles die dat op prijs stellen. Zij konden in de kerk een dagdeel komen werken, reserveren via Via Jacobi. Marlies vertelt: "Via Instagram, Facebook, etcetera is er een vrij grote *community* ontstaan die deelneemt aan allerlei activiteiten. Er zijn ongeveer 1500 volgers op Instagram bijvoorbeeld. Er werd tot voor corona steeds gewerkt met

thema's die in drie avonden werden uitgewerkt, gevolgd door een evenement. Dat kon niet meer in de kerk, dus we zijn heel snel overgestapt op online. Het heeft ook weer nieuwe mensen getrokken." Er is dus niet eerst een tijd genomen om de coronakrat uit de boom te kijken in 2020, maar men heeft het aanbod vrij snel aangepast.

Mensen uit de eenzaamheid halen

Dan de diaconale kant, want er verkeren ook veel mensen zonder sociale structuur in de stad. Er is het nodige geïmproviseerd met een buitenschoot, met sociale tafels in de kerk op anderhalve meter. Ds. De Hek vertelt: "Je merkt echt dat er heel veel mensen gewoon ontzettend eenzaam zijn in zo'n stad als Utrecht." De gemeente Utrecht heeft de sociale initiatieven van de kerken geholpen met kleine subsidies, omdat men zag hoe lastig het is om juist de eenzame mensen in coronatijd te bereiken en te ondersteunen en het waardeerden wat de kerken deden.

Financieel

Financieel was en is het ook wel een puzzel, deze coronaperiode. De Jacobijkerk en haar zalen worden ook ingezet voor verhuur. Die is nagenoeg weggefallen. Dat betekent een forse aderlating in de inkomsten. De kerkrentmeesters hebben aan de wijkgemeenteleden in het najaar van 2020 het 'eerlijke verhaal' verteld. Dat heeft ertoe geleid, dat eigenlijk de gemeente zelf, en de vrienden van de gemeente daaromheen, voor een groot gedeelte in korte tijd het gat heeft gedicht. Ds. De Hek realiseert zich dat dat niet overal vanzelfsprekend is. Men ging er ook in de Jacobijkerk niet zomaar vanuit dat dit wel even goed zou komen. Des te meer dankbaarheid is er voor deze vorm van betrokkenheid. Maar wat ik zie is een wederzijdse beweging. De kerk reageerde snel en creatief op de veranderende omstandigheden, vanuit alle bepalende onderdelen (zo vergeet ik nog het digitale aanbod voor het kinderwerk te noemen): kerkdiensten, vormingswerk, diaconaat, jongerenwerk, pastoraat, beheer, Via Jacobi, etcetera. Maar dat wordt omgekeerd door de gemeenteleden en allen die daaromheen cirkelen, dan ook gewaardeerd. Dat vertaalt zich naar betrokkenheid, zij het op een andere manier, maar ook in offerbereidheid dus.

Wat de toekomst brengen moge

Tegelijk is er wel degelijk het verlangen om elkaar weer lijfelijk te kunnen ontmoeten. De ruimtelijkheid van de kerk, het samen kunnen zingen, de dynamiek van een groepsgesprek-in-het-echt en niet via een scherm: ze zijn onvervangbaar. En ook, zo hoor ik ds. De Hek verder hardop nadenken: "We leren heel veel, en er zal heel veel blijven, maar we zullen ook nog heel veel theologisch moeten doordenken. Want wat is eigenlijk een virtuele parochie? Hoe zit het met de verbondenheid van prediking en pastoraat? Maakt al dat online niet de band met het ritme van de tijd en met de waarde van plek en ruimte en met de echte ontmoeting los? Daar maak ik me wel zorgen om."

*Afbeelding linkerpagina: de Jacobijkerk te Utrecht
Afbeeldingen rechterpagina van boven naar beneden:
Online kerkdienst, ds. Willem Jan de Hek en Marlies Kunst,
de 'kluis' in de Jacobijkerk die te reserveren is om een
dagdeel alleen door te brengen, debatavond met Dirk de
Wachter (voor corona), stille werkplekken in de Jacobijkerk.*

Hoe doet de kerk het in coronatijd?

Gereformeerde Kerk te Asperen

Tekst Nico de Jong **Beeld** Tineke van Ooijen

Wat doe je als kerkelijke gemeente als je vanwege het coronavirus op allerlei manieren met beperkingen krijgt te maken? Hierover ging ik in gesprek met Tineke van Ooijen-van Bruksvoort van de Gereformeerde Kerk te Asperen. Tineke is al geruime tijd lid van de kerk in Asperen. Daarnaast is ze kerkelijk werker. Na het emeritaat van de predikant is ze vorig jaar februari aangesteld als kerkelijk werker in de eigen gemeente. Hiervoor was ze kerkelijk werker in de gemeenten van Geldermalsen en Schoonrewoerd.

De Gereformeerde Kerk te Asperen heeft ongeveer 300 leden, waarvan er op zondag normaliter zo'n 90 de kerkdienst bezoeken. Alle leeftijden zijn in de gemeente goed vertegenwoordigd. Tineke typeert de gemeente wat ligging betreft als een tikkeltje evangelisch, in het midden van de Protestantse kerk.

Toen het coronavirus zijn intrede deed, was Tineke nog maar net aangesteld. Op mijn vraag wat er daarna gebeurde antwoordt ze: "De laatste dienst die we op normale wijze hielden was op de biddag. Het thema van deze dienst was dat de gemeente een 'onbezorgd jaar' tegemoet zou gaan. Daarmee werd bedoeld dat je in de bescherming van God onbezorgd kunt leven. Kort daarna was er in de gemeente iemand die ernstig ziek is geworden van het virus, wat ons als gemeente direct bij de ernst van de situatie bepaalde."

Beelduitzendingen

"Aanvankelijk hebben we een aantal keren geen dienst gehouden. Daarna hielden we diensten waarbij alleen het geluid werd uitgezonden. Vanaf begin april zijn we met beeld gaan uitzenden. Gelukkig hebben we een gemeentelid die deskundig is op dit gebied. Bij een rouwdienst was er familie die vanuit Australië de dienst wilde meekijken. Toen is er een goede camera aangeschaft om de beelduitzending te kunnen realiseren. Sindsdien zijn we via Youtube gaan uitzenden."

Zingen

"In een periode konden gemeenteleden zich opgeven om de dienst bij te wonen (tot maximaal 15 mensen). Momenteel zijn alleen de personen met een taak in de dienst aanwezig. Vanaf het moment dat we wisten dat zingen risicovol was, zijn we daarmee zorgvuldig omgegaan. Eerst zongen we met 8 mensen op grote afstand van elkaar. Daarna is er nog een tijdje door 4 personen voorin de kerk gezongen. Sinds het zingen geheel werd afgeraden laten we alleen de organist spelen voor en na de dienst. Omdat we zingen essentieel vinden spelen we in de dienst geluidsopnamen van liederen af."

Kinderen

"De kindernevendienst zijn we ook blijven doen: in iedere dienst hebben we altijd een kindermoment. Iemand van de kindernevendienst vertelt dan een kort verhaal en deelt een lied. De kinderen krijgen dingen thuisbezorgd, waar ze thuis mee aan de slag kunnen. We vonden het belangrijk om de kinderen erbij te betrekken, omdat het voor gezinnen met jonge kinderen moeilijk is om de diensten op afstand te volgen."

Betrokkenheid

Op mijn vraag hoe je ook in de toekomst betrokken blijft met je gemeenteleden reageert Tineke: "We hebben lang geprobeerd om doordeweeks in kleine groepen bijeen te komen. Het is nu bijna gewoon om op afstand de diensten mee te maken. Ik denk dat we als gemeente in de tijd na de beperkingen toch bepaalde aspecten van de dienst zullen blijven waarderen zoals het elkaar ontmoeten en het samen zingen. Hopelijk gaan we straks nog meer waarderen wat we hebben."

"Voor de toekomst is het belangrijk om ons te richten op de jongere generaties. Ik merk dat ouderen er nauwelijks onder lijden als ze de dienst op afstand mee kunnen maken. Daarom moeten we misschien straks voor een andere

De Gereformeerde Kerk te Asperen

Tineke van Ooijen-van Bruksvoort in de Gereformeerde Kerk te Asperen

aanpak kiezen, al weet ik nog niet hoe we dat in de praktijk gaan doen. De nieuwe predikant die we zoeken kan daarbij ook een richting aangeven. Ik heb wel de hoop dat veel mensen de kerk als iets kostbaars blijven zien."

Bijzondere diensten

"Gelukkig konden de bijzondere diensten zoals rouw-diensten, doop- en avondmaaldiensten met beperkte bezetting doorgang vinden. Bij het avondmaal riepen we gemeenteleden op om op afstand mee te kijken en thuis brood en wijn te nemen. Juist bij zulke gelegenheden missen we de onderlinge gemeenschap en het samen delen."

Collectes

"We maken geen gebruik van collecte apps, maar de mensen maken het geld gewoon over. In de weekbrief wijzen we daarop en tijdens de dienst kondigt tegenwoordig de diaken van dienst de collecten specifiek aan. Gelukkig zijn de collecte inkomsten niet sterk afgenomen."

Leerpunten

Als ik vraag welke leerpunten er zijn door deze crisis antwoordt Tineke: "Voor mijzelf is een punt dat je leert om het belang dat alles zo moet blijven als het altijd was te relativiseren. De oudere generatie redt zich denk ik wel. We moeten ons misschien juist meer richten op de groep die niet vaak in de kerk komt. Dat is een les die ik ervan heb geleerd. Daarnaast hebben we in de afgelopen periode als kerk geleerd om flexibel te zijn en om in de steeds veranderende situaties te kunnen blijven schakelen. Dat geeft ook voor de toekomst vertrouwen."

Inrichten van Kerken

Bij restauratie, renovatie
en nieuwbouw

PIM VAN DIJK DESIGNS

de Oosterkerk Capelle aan den IJssel

www.pimvandijkdesigns.nl

tel: 0575-528803

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

herbestemming

restauratie

renovatie

nieuwbouw

Restauratie-architect (GEAR)

Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA)

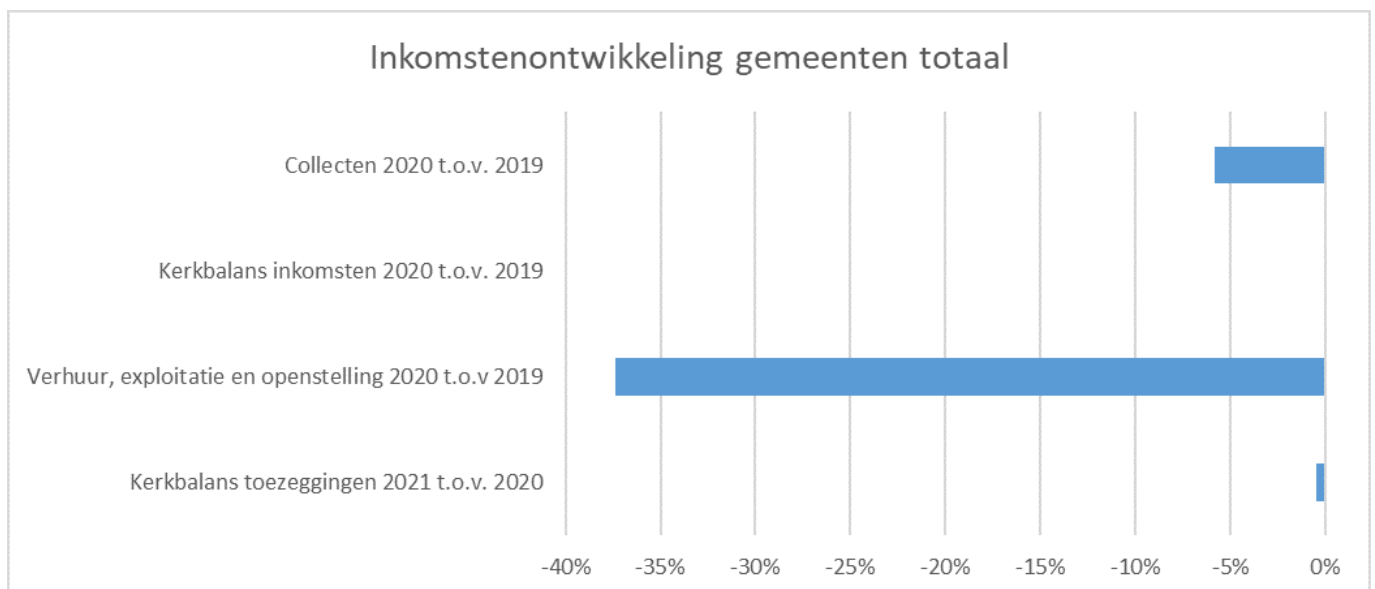
www.lakerveld-noordeloos.nl - 0183 582 600

Inkomsten van protestantse gemeenten in coronatijd

Onderzoeksverslag

Tekst & Beeld Bert van Rijssen

In de eerste helft van februari 2021 hield de VKB een mini-enquête onder haar leden om te peilen welke invloed corona op de inkomsten van gemeenten in de Protestantse Kerk heeft. Dit was een vervolg op een in april-mei 2020 gehouden uitgebreider VKB-onderzoek naar corona-effecten. Toen verwachtten de kerkrentmeesters een daling van inkomsten uit collecten (-17%), vrijwillige bijdragen (zeg maar 'Kerkbalans', -3%) en verhuur, openstelling en exploitatie (-19%). Doel van de mini-enquête was om vast te stellen in hoeverre deze verwachtingen bewaarheid zijn geworden. Gevraagd werd naar de ontwikkeling van de genoemde inkomstencategorieën voor heel 2020 ten opzichte van 2019. Tevens is gevraagd om een indicatie van de inkomsten van Kerkbalans 2021 ten opzichte van 2020.

Via een nieuwsbrief werden leden uitgenodigd om de online enquête in te vullen; in *Kerkbeheer* van februari 2021 werd een herhaaloproep gepubliceerd. Uiteindelijk hebben in een tijdsbestek van 2 weken 240 gemeenten gereageerd, circa 16% van het aantal bij de Protestantse Kerk aangesloten gemeenten.

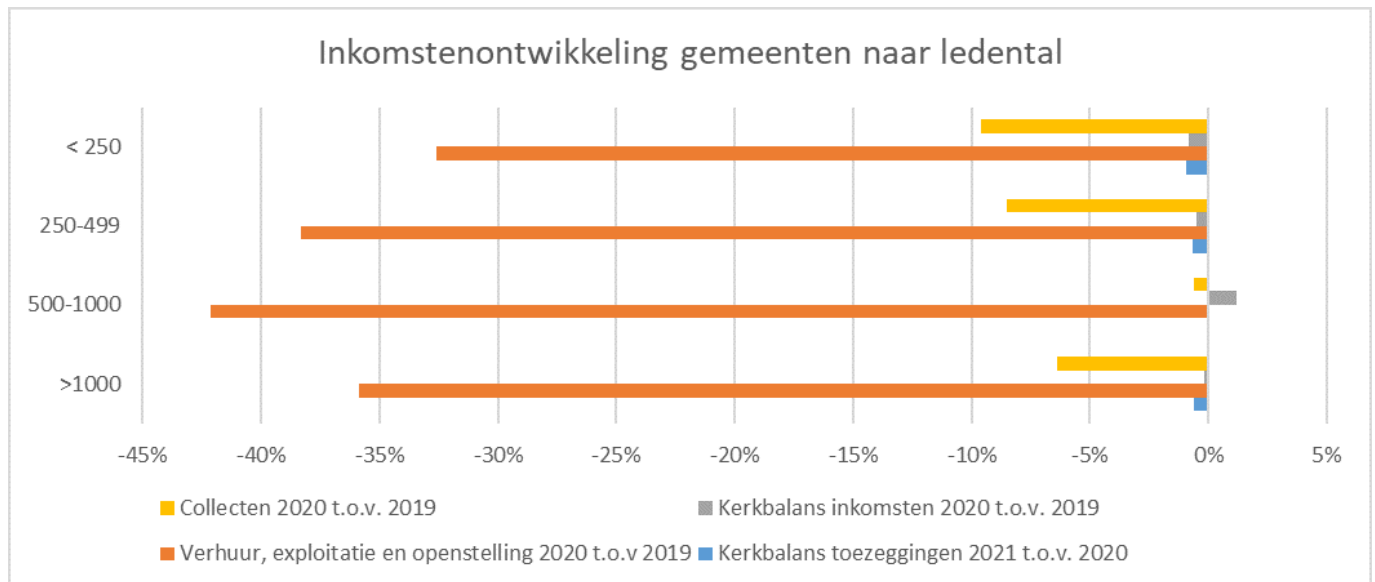
Resultaten

Het blijkt dat de inkomsten van Kerkbalans redelijk stabiel blijven, maar dat inderdaad collecte-inkomsten en vooral inkomsten uit verhuur, exploitatie en openstelling onder druk staan. Daarbij valt op dat de collecte-inkomsten dan relatief meevallen ten opzichte van de sombere verwachtingen in april vorig jaar; gemeenten hebben door allerlei vooral digitale initiatieven (online doneren) de schade relatief beperkt kunnen houden. Tegelijkertijd zijn de verliezen op exploitatie van gebouwen aanzienlijk en veel meer dan in april vorig jaar verwacht. Dat verschil wordt vermoedelijk (mede) veroorzaakt doordat vorig jaar bijna niemand kon verwachten dat corona zo lang zou voortduren (in ieder geval de opstellers van de vragenlijst in april vorig jaar, die

toen als slechtste categorie '> 20% daling' hadden bedacht. Nu is er een mogelijkheid '> 50% daling' bij gekomen).

Wat betekent dit voor de totale inkomsten van de gemeenten? Uit ander onderzoek mogen we aannemen (exakte exploitatiegegevens van alle gemeenten samen worden nog niet verstrekt door de Protestantse Kerk) dat Kerkbalans circa 50-55% van de inkomsten van gemeenten uitmaakt, collecten 15-20% en exploitatie van gebouwen 10-15% (overige inkomsten zijn vooral inkomsten uit spaargelden en beleggingen, pacht, subsidies en doorzendcollecten, meestal minder door corona beïnvloed). We mogen dan aannemen dat de totale inkomsten van gemeenten gemiddeld in 2020 circa 6% lager zijn uitgekomen dan in 2019. Daar staat tegenover dat gemeenten ook lagere kosten hebben gemaakt: minder energieverbruik, minder inschakeling van oproepkrachten, en in een aantal gevallen hebben ze succesvol een beroep kunnen doen op overheidssubsidies vanwege corona (vooral NOW).

Er is in de mini-enquête ook gevraagd naar ledental van gemeenten, en naar de postcode. Daarmee kunnen de

resultaten worden verbijzonderd naar gemeentegrootte en regio (daarbij moeten we opletten met de significantie vanwege de beperkte steekproefgrootte).

Gemeentegrootte

Wij verwachtten verschillen in de resultaten per grootte-categorie, bijvoorbeeld dat de verliezen bij exploitatie-inkomsten toenemen als gemeenten groter zijn. Dat klopt ook min of meer, maar gemeenten met 500-1000 leden hebben het grootste verlies aan exploitatie-inkomsten. Zitten in die groep de gemeenten met grote monumentale kerken? Overigens is voor deze inkomstencategorie de ontwikkeling (de verschillen zijn weinig significant) minder relevant dan het aandeel ervan in de totale inkomsten (als dat groot is word je sowieso hard getroffen), en daarover hebben we geen gegevens.

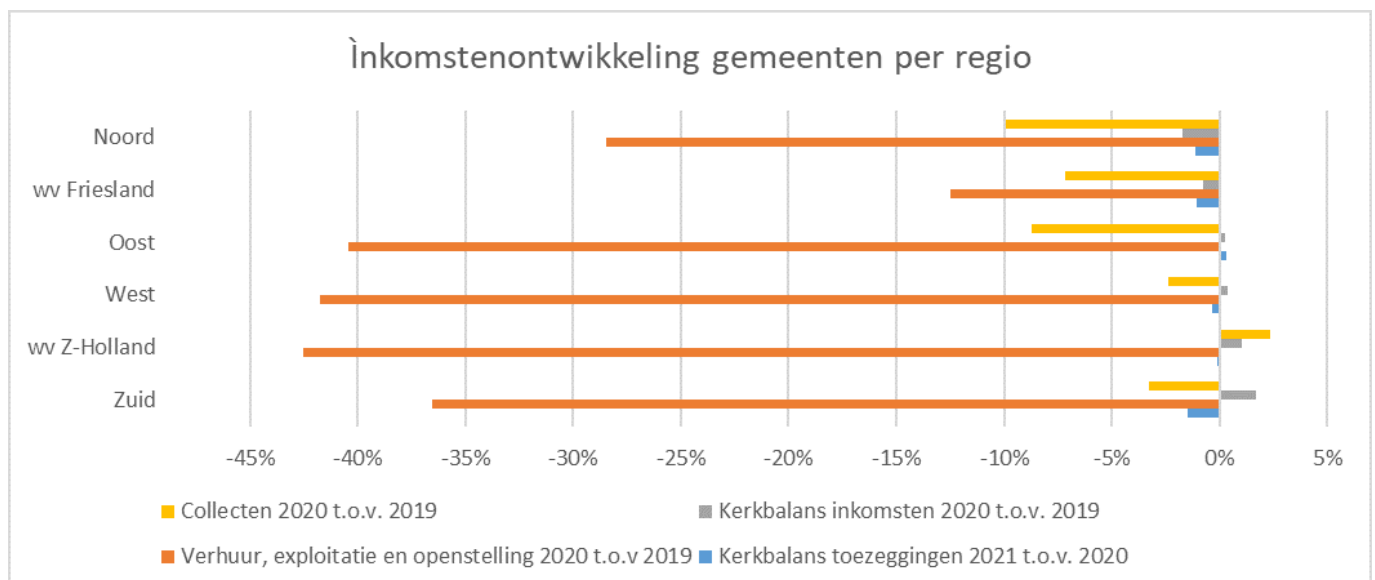
Verder zou je verwachten dat met het toenemen van de gemeentegrootte de ontwikkeling van de collecte inkomsten gunstiger wordt, vanwege de grotere mogelijkheden voor het inzetten van digitale middelen. Dat klopt ook wel, maar niet voor de allergrootste gemeenten met meer dan 1000 leden. Dat kan te maken hebben met de leden-

samenstelling (meer oudere leden? En/of minder online?), maar ook daarover ontbreken ons gegevens.

Regio

Omwille van de steekproefgrootte hebben we ons beperkt tot een opsplitsing in vier regio's: Noord (Groningen, Friesland en Drenthe), Oost (Overijssel/Flevoland en Gelderland), West (Utrecht, Noord- en Zuid-Holland) en Zuid (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg).

Inkomsten uit verhuur, exploitatie en openstelling lopen in het noorden relatief minder terug. In de uitsplitsing blijkt dat verschil door de provincie Friesland (28 gemeenten in de steekproef) te worden veroorzaakt. Mogelijk heeft de vraagstelling ertoe geleid dat beantwoorders de pachtinkomsten hierin ook betrokken hebben (was niet de bedoeling). Verder valt op dat in de regio West de collecte-inkomsten wat meer op peil blijven, dat komt door Zuid-Holland (49 gemeenten in de steekproef) waar de collecte-inkomsten (en inkomsten van Kerkbalans) zelfs groeien. Hebben gemeenten daar een actiever appel op de leden gedaan om aan digitale geefvormen te gaan meedoen?

Verbeterde zoekfunctie website VKB

We krijgen elk jaar honderden vragen per telefoon en per e-mail over onderwerpen die kerkbeheer raken. Daarnaast zijn er duizenden hits in onze VKB kennisbank, waar bijna over alle relevante kerkrentmeesterlijke zaken wel iets te vinden is.

Tel daar bij op, hoeveel vragen en e-mails er terecht komen op gebied van kerkbeheer bij de Dienstenorganisatie van de landelijke kerk, plus allerlei relevante informatie die op de website van de Protestantse Kerk te vinden is, en je ziet, dat er een groot aanbod is aan hulp voor het 'laaghangende fruit', de kwesties waar u als kerkrentmeester niet meteen het fijne van weet, maar toch even snel over 'bijgepraat' wilt worden.

Sinds begin dit jaar is onze website gebaseerd op een ander systeem, omdat het vorige qua levensduur en on-

derhoud afliep. De oplettende bezoeker heeft het misschien wel opgemerkt, hoewel de opzet niet wezenlijk veranderd is. Wel zijn de zoekfuncties een stuk beter geworden, zodat u de gehele website, de kennisbank (die in een apart programma is uitgevoerd) en alle jaargangen van ons blad 'Kerkbeheer' vanaf 2011 en de historische boeken van de vereniging kunt doorzoeken. Ook vindt u er overigens een zo compleet mogelijke index van de kerkrentmeesterlijke informatie die te vinden is op de website van de Protestantse Kerk. Het is logisch dat we onderling veel naar elkaar verwijzen.

eHerkenning (eID of EH)

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Zo kregen we recent opnieuw een vraag binnen over eHerkenning. Tja, er kan weer een overheidsinstelling worden toegevoegd aan het lange rijtje, waarmee je alleen digitaal zaken kunt doen: het instituut voor mijn schade in Groningen. Kan dat zomaar, dat ze die papieren formulieren afschaffen? Ja, dat kan zomaar. En hoe werkt dat dan? Welnu, daarover staat de nodige informatie op de websites van VKB en PKN.

Je moest ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel. Welnu, dat is inmiddels voor alle rechtspersonen binnen onze kerk collectief gedaan. Daarnaast heb je verschillende veiligheidsniveau's bij eHerkenning. Je kunt je voorstellen dat het aanvragen van een milieulabel of een parkeervergunning toch wel wat anders is dan persoonlijke gegevens bij het UWV aanleveren voor een af te keuren medewerker. Dan moet helemaal duidelijk zijn dat degene die inlogt daartoe ook gemachtigd is. Ingewikkeld tot nu toe is, dat van kerkelijke organisaties de bevoegde bestuurders niet publiekelijk in een register worden opgenomen, vanwege het bijzondere karakter van het persoonsgegevens 'religieuze gezindte'. Dat moet overigens voor het UBO-register ook nog opgelost worden. Voor het aanvragen (aankopen) van een eHerkenningmiddel zijn er echter centraal afspraken gemaakt tussen de kerken en bijvoorbeeld de KPN.

Het is vanaf 2020 mogelijk om eHerkenning op niveau 3 aan te vragen. U heeft eHerkenning niveau 3 nodig voor het aangifte doen van loonheffing bij de belastingdienst zakelijk. Wanneer in uw gemeente ook het college van diakenen personeel in loondienst heeft en zelf aangifte loonheffing doet is dit nodig. eHerkenning kunt u via verschillende leveranciers aanvragen. Met KPN heeft het CIO (overleg van verschillende kerkgenootschappen) dus over de dienstverlening aan kerken afspraken gemaakt, maar u bent vrij zelf een aanbieder te kiezen. Alle colleges van kerkrentmeesters hebben hierover indertijd een schrijven ontvangen. Als u precies wilt weten hoe het werkt: kijk dan op de website van de VKB bij 'kennisbank', zoekterm 'eHerkenning'. Dan vindt u de informatie op de pagina 'financiën kerk'.

Directe link: <https://mijnvkb.kerkrentmeester.nl/kennisbank/artikel/KA-01024/nl-nl#eID>

eHerkenning

HET IS BELANGRIJK DE ONLINE KERKDIENT GOED TE REGELEN,
MAAR HET HOEFT GEEN HOLLYWOOD-PRODUCTIE TE WORDEN...

De orgelbank

DE ORGELBANK

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Afgelopen maand is het Van Leeuwen-orgel uit de Apostel Thomaskerk te Enschede verkocht aan de Evangelische Kirchengemeinde in Rees (D). Nieuw ingeschreven is het Kramer-orgel (1976) uit de Zijdekerk in Boskoop dat vrijkomt door een voorgenomen kerksluiting in de tweede helft van 2021. Het orgel heeft 27 stemmen verdeeld over hoofwerk, rugwerk en pedaal.

Momenteel zijn na genoemde mutaties in totaal in ons bestand 5 orgels opgenomen. De juiste specificaties vindt u op onze website www.kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor vragen over de orgelbank kunt u contact opnemen met het VKB-Bureau.
Telefoon (078) 639 36 66
E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Boven: het Van Leeuwen-orgel
Onder: het Kramer-orgel

Jonge kerkrentmeester in coronatijd

Tekst Nico de Jong **Beeld** Hans Rozendaal, Nico de Jong

Hans Rozendaal (35) is sinds januari 2020 kerkrentmeester in de Hervormde Gemeente te Nieuw-Lekkerland (Dorp). In het dagelijks leven werkt Hans bij een projectontwikkelaar. Hij is gehuwd en heeft twee jonge kinderen. Ik sprak met hem over het kerkrentmeesterschap en waar je als college mee te maken krijgt als de kerkdiensten plotseling bijna volledig digitaal gehouden moeten worden.

Sinds zijn toetreden tot het college als ouderling-kerkrentmeester zijn de functies binnen het college herverdeeld en heeft Hans de functie van secretaris. Daarnaast is hij ook nog wijkouderling. Voorheen zat hij in de commissie van bijstand, met name ter ondersteuning van de kerkrentmeester die de bouwzaken deed. De vergaderingen van het college van kerkrentmeesters worden vijf keer per jaar gezamenlijk met de commissie van bijstand gehouden. Zodoende was de overstap naar het college voor hem niet zo groot. Hoewel de voorkeur bestaat om fysiek te vergaderen, wordt er nu in coronatijd ook op digitale wijze vergaderd.

Veranderingen

Op de vraag wat er vorig jaar in de kerkelijke gemeente is veranderd toen het virus zich verspreidde geeft Hans aan dat er behoorlijk geschakeld moest worden. "Alles ging in een stroomversnelling. We hebben een videocamera aangeschaft en die voorin de kerkzaal gezet. We hebben een YouTube-kanaal geopend, zodat we direct toen de diensten werden afgeschaald met beeld konden uitzenden. Om dit tot stand te brengen hebben we een groep jongeren erbij betrokken. Ongeveer vier jonge mensen bedienden in roulatie de camera en verzorgden de uitzendingen."

Protocol

Omdat je bij het uitzenden van diensten ook met regels hebt te maken, stel ik de vraag of daarmee rekening is gehouden. Hans reageert: "We hebben vrijwel direct na de start van de beelduitzendingen een protocol over de beeldverbinding geschreven waarin aspecten zoals die van de AVG zijn meegenomen."

Verder is er een mededeling geplaatst in de kerkbode en is er een afkondiging gedaan in de kerk. Daarin werd de gang van zaken van de opnames uitgelegd en is benoemd wat en wie er in beeld wordt gebracht. Mensen die niet in beeld willen tijdens een opname weten dan hoe ze moeten handelen. We hebben een en ander kunnen verfijnen door de overstap van YouTube naar Kerkdienstgemist.nl."

Kerkdienstgemist

"Omdat we al eerder hadden besloten om de geluidsinstallatie in de kerk te gaan vervangen konden we bij onze leverancier ook het product kerk-tv afnemen. We konden toen ook de camera vanaf de vloer verplaatsen naar een hangende positie. Daarbij moest ook de bekabeling via het plafond in de kerk worden doorgetrokken. Een reden voor deze rigoureuze aanpak was onze inschatting dat de beelduitzendingen van-

Hans Rozendaal

wege de blijvende coronamaatregelen gedurende een langere periode noodzakelijk zouden zijn. Een hangende camera heeft natuurlijk ook voordelen voor wat betreft de veiligheid. Het bedieningsgedeelte is nu geïntegreerd bij de zitplaats van de dienstdoende koster. Bijkomend voordeel is nu dat het systeem eenvoudig door de koster kan worden bediend en dat we niet meer afhankelijk zijn van de jongeren die de techniek moeten verzorgen. Verder konden we net als voorheen gebruik maken van Kerkdienstgemist.nl, wat voor de meeste gemeenteleden ook vertrouwd was. Kerkdienstgemist.nl is denk ik ook toegankelijker voor oudere gemeenteleden en wordt nu ook breder ingezet. Zo worden ook onder andere de Bijbelkring en de Vrouwenstudiekring ermee uitgezonden.”

Digitaal collecteren

“Ook het collecteren in de dienst moesten we noodgedwongen stopzetten. We hebben een QR-code in de kerk op een bord naast het orgel opgehangen, zodat die gemakkelijk met de smartphone kan worden gescand. Hiermee kom je direct op de website van SKG Online. Daarnaast hebben we via onze website een mogelijkheid om gemakkelijk een gift voor de collectiedoelen te geven.”

Toekomstvisie

Op mijn vraag hoe Hans naar de toekomst kijkt zegt hij: “Je vraagt je soms af hoe het zal zijn als de kerk weer volledig wordt opengesteld. Is er dan nog dezelfde betrokkenheid van gemeenteleden? Anderzijds heb ik wel het vertrouwen dat het niet ‘onze’ kerk is maar ‘Gods’ kerk. Wij zijn ambtsdragers, maar Jezus Christus is de grote Ambtsdrager. Dat geeft rust en vertrouwen. Vanwege corona moeten we afstand houden tot mensen, maar gelukkig niet van God. Dat geeft hoop voor nu en voor de toekomst!”

De Hervormde Kerk te Nieuw-Lekkerland

Streaming is meer dan techniek

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** iStock

In coronatijd zijn veel kerken aan het ‘streamen’ gegaan, zoals dat tegenwoordig in goed Nederlands heet. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld kerkdiensten live worden gefilmd en worden ‘uitgezonden’ via YouTube, Facebook, of een andere toepassing.

Er waren voor de coronatijd al lokale kerken voorgegaan met ‘kerk-tv’. Wat opvalt is, dat – terecht – er aandacht is voor zaken als privacy, auteursrechten en de techniek. Dat gaat dus over de juridische en technische aspecten.

Juridische aspecten

Juridisch, ja, want je gaat als kerk opeens wat anders doen dan alleen kerkdiensten beleggen, en die – via de kerktelefoon van vroeger – mee laten luisteren (en misschien later ook laten kijken) door eigen kerkleden, die niet naar de kerk kunnen komen. Nee, je gaat uitzendingen verzorgen. Vervolgens gebeurt dat vaak niet alleen live, maar ook zo, dat mensen die terug kunnen kijken. Dat zijn dus openbaarmakingen. In de sfeer van privacy betekent dat: je laat zien wie er op welk moment waar aanwezig was. Wil iedereen, die herkenbaar in beeld komt of bij naam wordt genoemd, dat wel? In de sfeer van auteursrechten betekent dat: je maakt het werk van mensen openbaar (liederen, filmpjes, de preek, een uitvoering) en in principe mag dat niet zomaar, zonder toestemming of zelfs vergoeding. Dus je moet erover nadenken hoe je dat doet en welke disclaimers je opneemt. Ook meer inhoudelijke overwegingen kunnen een rol spelen bij het in beeld brengen van een kerkdienst die ook via internet te bekijken valt, zoals opvattingen over eerbied of de eenmaligheid van een te vieren liturgie. Eredienst, preken en gebeden, zijn immers niet tijdloos. Zou dat er niet voor pleiten om ze na een tijdje weer van internet te verwijderen, als dat al kan?

Technische aspecten

Ondertussen hebben ook de technische aspecten in veel kerken aandacht gekregen. Het was sowieso op de laatste Kerkenbeurs die ik bezocht voor coronatijd al opvallend dat de meeste belangstelling uitging naar de *stands* met audiovisuele middelen en die met isolatieboeren en verduurzamers van kerkgebouwen. Goede en eenvoudig te bedienen apparatuur is erg in trek. Maar ja, dat vraagt ook een aardige investering. We zien aanbieders steeds beter afgestemde concepten in de kerken aanleggen. Corona heeft veel lokale gemeenten over een drempel geholpen wat dit betreft. Het idee leeft: dit blijft ook later nog wel een rol spelen.

Communicatieve aspecten

Maar dan de volgende stap. De communicatieve aspecten. Ik snap heel goed, dat je niet wilt, dat de registratie en de uitzending een eigen invloed gaan hebben op de viering ter plaatse in de kerk. Jarenlang zat ik het bestuur

van een landelijke omroeporganisatie (NCRV). Daar werd het aantrekkelijk registreren van een kerkdienst als een moeilijke klus gezien. In principe heeft een klassieke kerkdienst immers iets traags. Het is niet een aaneenschakeling van clips. Terwijl de bewegende beeldcultuur steeds sneller gaat. Dus mensen aan een scherm haken soms snel af, zappen door. Het is logisch dat je daar als kerk geen concessies in wilt doen. We vieren ter plaatse en dat moet op het eigen tempo kunnen gebeuren. Maar toch kun je misschien met kleine ingrepen de kwaliteit voor thuis verbeteren. Je kunt prachtige apparatuur hebben, maar als je niet bedenkt hoe je die het best kunt gebruiken en de situatie het best kunt inkleden, dan is het maar de vraag of je optimale verbondenheid kunt creëren. Natuurlijk ligt dat ook aan de bezoekers zelf. Ook in de kerk zelf heb je dat. Ik heb ook wel meegemaakt hoe hele banken pubers met van alles bezig waren op een gaanderij, maar vooral niet met de preek van de dominee. Ik noem maar wat.

Toch kan er met de *'streaming'* ook gewerkt worden, zonder dat je de kerk tot een studio maakt. Zelf ben ik een dominee zonder gemeente (want ik werk voor de VKB). Ik ga in vele gemeenten als gastpredikant voor. En ook kijk ik, samen met mijn vrouw, nogal eens naar verschillende kerken (dat kan nu ook). Er is best verschil in kwaliteit. En dat heeft niet alleen met de kwaliteit van apparatuur te maken. Maar ook met gevoel voor beeld op een televisie- of computerscherm. Welke camerapositie is er bijvoorbeeld gekozen. Grappig is dat een aloude les, namelijk je straalt wat meer autoriteit uit als je op een verhoging gaat staan, geleid heeft tot hoge kansels. Die zijn langzaam maar zeker wel weer verlaagd, of helemaal weggedaan om juist meer tussen de mensen te staan (maar dan tenminste toch nog wel een podium). Maar nu laten we camera's monteren waardoor de kijker min of meer van boven neerkijkt op de prediker en het liturgisch centrum. Wat doet dat met jou als kijker?

Kijk, als ik ergens boven in een stadion ver weg op een veld het spel moet volgen, ben ik toch bij de totaalbeleving van een wedstrijd. Maar als ik thuis voetbal ga kijken, werkt het eerder vervreemdend dan verbindend, als de registratie alleen maar plaats vindt door een camera vanaf de bovenste ring.

Nu kun je zeggen: in de kerk kan ook niet iedereen op de voorste rij zitten (raar eigenlijk dat die juist vaak in de kerk het langst leeg blijven) en kun je de dominee toch ook niet op een scherm van dichtbij zien als er bijvoorbeeld geprekeet wordt. Dat is logisch, omdat er in de kerk sprake is van levende interactie. Dan stoort het juist als mensen naar een scherm gaan zitten kijken in plaats van naar degene die aan het woord is.

Investeer in kwaliteitsverbetering

Maar thuis werken er andere 'wetten' en daar kun je met beperkte middelen wel degelijk rekening mee houden, als je kerkdiensten gaat uitzenden. De opstelling, het decor, de choreografie, de pauzes, hoe ziet dat er eigenlijk uit als mensen thuis meekijken? Hoe doen we het met het projecteren van liedteksten als er gezongen wordt, of moeten mensen thuis maar het juiste liedboek bij de hand hebben? Kijk samen als deelnemers en opnamemensen eens terug. Ook de actoren (zoals de predikant). Kun je ook wisselen in beelden, met meerdere camera's? Waar lopen mensen heen, waar gaan ze zitten, in de kerk is het duidelijk, maar hoe ziet dat er op beeld uit? Wat is de goede inkadering, wat zijn interessante elementen in de kerk om eens op in te zoomen. Je hoeft niet meteen professionele regisseurs of cameramensen te gaan raadplegen, maar investeer als kerk niet alleen in de apparatuur, maar ook in de vrijwilligers die het leuk vinden om ook dit werk net op een wat hoger plan te brengen, niet alleen technisch, maar ook communicatief en artistiek. Je kunt te kust en te keur aan workshops en cursussen meedoen die gericht zijn op het maken van betere vlogs, registraties en video's (zomaar een voorbeeld van internet geplukt: www.devideomakers.nl).

Priester en Leviet

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Kees de Kort, Vincent van Gogh

In Leerdam verblijven mijn twee schoonmoeders in twee verschillende verpleeghuizen. Als de gedachte op komt, hoe kan dat nou, twee schoonmoeders, dan is het logische antwoord: wie voor een tweede keer trouwt, krijgt ook een tweede schoonmoeder. Door een speling van het lot, of beter door de capaciteitsproblematiek in de verpleeghuiszorg, zijn beide nu woonachtig in Leerdam. Verpleeghuiszorg in coronatijd voor mensen met psychogeriatrische klachten is topsport. De omgang met de mensen, de omgang met de families, de zorg, ook voor je zelf, vraagt heel veel.

De Barmhartige Samaritaan, Vincent van Gogh

Het is raar, maar ik moest pas in Leerdam, toen ik met mijn vrouw op bezoek was – althans ik reed voor de gezelligheid mee, want er mag maar één bezoeker naar binnen – denken aan het bijbelverhaal van de barmhartige Samaritaan. Raar is dat soms, die ingevingen van een mens. Het was de *good old prime minister* Margaret Thatcher die aan de parabel van Jezus nog een kerkrentmeesterlijke draai wist te geven. Volgens haar bestond er niet zoiets als samenleving. En wat de barmhartige Samaritaan betreft: hij had het wel eerst moeten verdienen, voordat hij zijn portemonnee had kunnen trekken voor het slachtoffer langs de weg. Je hebt wel meer van die rekenaars. De knecht van de profeet Elisa bijvoorbeeld. Alle mensen te eten geven, met

wat brood en wat gerst, dat kon toch helemaal niet? De man Gods had gezegd: begin maar eens met delen, dan zien we wel hoe ver we komen. En toen was er nog over ook. Het leek Jezus wel. Tja, ik weet niet of het zo kan in de kerk met het financieel beheer: maar beginnen met uitgeven en dan maar kijken hoe ver je komt. Aan de andere kant: een zuinige kerk, die niet weet wat uitdelen is, maar vooral bezig met het eigen bedrijf gaande houden, ik weet niet of die een lang leven beschoren is.

Ik moest daar in Leerdam denken aan de priester en de leviet, zeg maar de dominee en de kerkmusicus. Ze waren erg bezig met de volgende kerkdienst, de preek, de lofzangen in de tempel. Want ja, dat was toch hun roeping en hun taak. Corona of geen corona, al dan niet overbelaste zorg, neergeslagen slachtoffers op de weg, eenzame en uitgebluste mensen thuis, wanhopige ondernemers aan het eind van hun latijn, een samenleving in rep en roer? Ach, zondag tien uur moest het weer doorgaan, toch? Want had God zelf dat niet gevraagd en had God zelf dat niet aan hen en aan de gemeente Gods opgedragen? Dat het zou doorgaan, zoals altijd? *Anyway*, ze liepen met een grote boog om hun naaste heen. Ik moest meteen daar in Leerdam denken aan een ander woord van onze Heer, namelijk: 'geen offeranden heb ik gevraagd, maar barmhartigheid'.

Kerk-zijn in coronatijd. Het is nog niet zo'n gemakkelijke opgave. Om de goede prioriteiten te stellen, om de tekenen van de tijd te verstaan, om de juiste bijdrage te leveren aan de nood van de tijd. Wat vertelt ons deze periode van pandemie? Waar maak je je druk om? Of het wel weer goed komt met ons eigen kerkelijk bedrijf? Of is het misschien een wekroep om eens even buiten onze eigen deur te kijken, wie we daar aantreffen, hunkerend naar troost, gemeenschap, vriendschap, vreugde, steun, vrede, een anker en een kompas?

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?

Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

'Een crisistijd moet je, naast al het geregeld dat het vraagt, benutten om stil te staan bij wat er echt toe doet, ook in de kerk.'

Arenda Haasnoot

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Arenda Haasnoot, Wikimedia

In 2005 begeleidde ik als medewerker van de Dienstenorganisatie het communicatietraject van de visienota *Leren leven van de verwondering*. Die werd behandeld in, naar ik meen, een speciale synodevergadering ergens in september. Eén van de sprekers achter de interruptiemicrofoon was dominee Arenda Haasnoot, met een opvallend heldere, positieve en visionaire reflectie. Heeft zij net zo'n originele kijk ontwikkeld op het onderwerp kerkbeheer, gelet op de ervaring die ze inmiddels heeft opgedaan in de omgang met de kerkrentmeesters in haar gemeente? Zeker in het digitale tijdperk: deze coronatijd die het thema is van dit nummer van *Kerkbeheer*?

Verwachtingen

Een predikant is een beeldbepalend figuur in een gemeente. Hij/zij heeft bewust of onbewust flink wat invloed, is vaak één van de weinige geheel betaalde werkers in de gemeente, in principe met een academische opleiding als start. Van zo iemand mag je wel wat verwachten in de gemeente, toch?
 "Ik merk dat er verschillende culturen zijn binnen de Protestantse Kerk. Een predikant zou de ruimte moeten krijgen om die professionele opleiding die je hebt handen en voeten te geven, maar in de gereformeerde traditie moet je toch je positie bevechten. Anderen lijken het nog veel beter te weten. In de hervormde cultuur is het toch meer van 'ú hebt ervoor gestudeerd, u bent ervoor aangesteld', je krijgt meer ruimte. Onze gemeente is al een paar jaar gefuseerd, maar die culturen zijn nog wel herkenbaar. Er is snel de neiging om de dominee als werknemer te beschouwen, daar kan ik best heel opstandig van worden (ook al heb ik gereformeerde wortels). Voor al dat geldt dat de gemeente aan je betaalt, daar moet de gemeente toch gebruik van kunnen maken? Nu ook weer in de corona-tijd: dominee De Reuver heeft papieren beschikbaar gesteld dat je na de avondklok buiten mag zijn. Een werkgeversverklaring, die moet door de voorzitter van de kerkenraad ondertekend worden."

Predikant in coronatijd

Moet jij inderdaad nog wel eens na negenen naar iemand toe? Kom je überhaupt wel bij mensen thuis? Wij kregen al vragen of predikanten niet net als artsen en thuishulpen met beschermende kleding zouden moeten worden uitgerust.
 "Ik ben inderdaad een paar keer met mensen langere tijd in een ruimte geweest die een week later corona bleken te hebben, maar zelf ben ik gelukkig nog niet besmet, dat had zomaar gekund. Ik maak wel schrijnende situaties mee: mensen waar je jaren mee optrekt die opeens ziek worden; recent iemand die inmiddels is

overleden, met wie ik had afgesproken toch maar via Facetime te communiceren. We hebben gesproken, gelezen, gebeden, een lied voorgelezen. Hij lag in het ziekenhuis en ze wilden mij daar wel toelaten, maar dan inderdaad met allerlei bescherming. Hij wilde dat zelf niet, zei: 'U loopt veel teveel risico dan.' Maar ik heb ook wel begrafenissen geleid waarbij de partner ook corona had, en dan voel je je toch wel heel kwetsbaar. Dus ik begrijp die vraag om beschermende kleding wel. Maar je ziet er wel weer heel raar uit in zo'n pakje..."

"Er is snel de neiging om de dominee als werknemer te beschouwen, daar kan ik best heel opstandig van worden."

Kerkbeheer

Hoe verhoud je je nu met kerkbeheer? Wat doe je eraan, wat weet je ervan?

"Even vooraf wat informatie die mijn antwoorden wellicht kleurt: ik heb het fusieproces hier meegemaakt, en vanaf 2014 zijn twee kerken tegelijk gesloten met behoorlijke levende gemeenschappen. Dat is heel moeizaam gegaan, eigenlijk met een enorme rel die een paar keer de landelijke kranten heeft gehaald. Zelf was ik in één van de kerken wijkdominee, daar bleef het relatief rustig, maar in de andere wijk was er een conflict tussen de kerkrentmeesters en een deel van de gemeente. Dat is in de pers uitgevochten en heeft impact op de kerkrentmeesters gehad, hoe ze behandeld werden."

De Grote of Laurentiuskerk te Rijnsburg

Dit is wel een heel belangrijk onderwerp in het raakvlak van predikant en kerkbeheer. We horen vaak van problemen bij kerksluitingen. Hoe zou dat beter kunnen verlopen en welke rol kan de predikant daarin spelen?

"Je zou meer tijd moeten nemen voor besluitvorming. Kerkrentmeesters maakten zich veel zorgen over de slechte voorspellingen, maar hoe realistisch zijn de negatieve cijfers? Je zou de gemeente meer moeten overtuigen. Maar we hadden hier drie giga gebouwen, en in mijn kerk een heel levendige gemeenschap, met zondags tweehonderd mensen in de kerk en veertig kinderen... Ik heb daar toen nog een brief over geschreven maar dat werd me niet in dank afgenomen, want dan bemoeide ik mij als dominee op vlakken waar ik er niet toe deed... Het was lastig, mensen kijken toch naar de dominee van 'jij bent toch de baas?' Je krijgt een sandwich-gevoel, tussen de gemeenten en de kerkrentmeesters, maar je bent maar één stem in het geheel."

"Je bent toch ook gemeente van Christus, je mag toch ook wel vertrouwen houden dat de Here God kan voorzien?"

Voorspellen en beleid in de kerk

Wat zou je de kerkrentmeesters in zo'n geval willen vragen, meegeven?

"Ik hou er sowieso niet van als een kerk gaat voorspellen, hoe we over twintig jaar zijn, dat geldt ook voor het landelijke beleid. Ik begrijp wel dat mensen erover willen nadenken, maar je bent toch ook gemeente van Christus, je mag toch ook wel vertrouwen houden dat de Here God kan voorzien, je de schouders eronder kan zetten? Dat mis ik wel eens. Je kunt wel ontwikkelingen bedrijfsmatig doortrekken, er wordt zo gigantisch ver vooruitgekeken terwijl je helemaal niet weet wat er gaat gebeuren."

Over Arenda Haasnoot

Ds. Arenda Haasnoot (Leiden, 1973) groeide op in Katwijk. Ze studeerde theologie aan de RU in Leiden en aan de VU in Amsterdam. Ze was gemeentepredikant achtereenvolgens in 's Gravenmoer, Geldermalsen en momenteel in Rijnsburg. Eind jaren '10 werd ze lid van de Generale Synode van de PKN, later vice-voorzitter en, vanwege ziekte van de voorzitter, fungeerde Haasnoot als voorzitter van de synode. Na haar afscheid van het moderamen in 2011 volgde haar benoeming tot voorzitter van Alpha-cursus Nederland. In mei zal dominee Arenda Haasnoot verbonden worden aan wijkgemeente de Brug in Spijkenisse.

Kerkrentmeesters worden toch wel geacht om vooruit te kijken. En wij vinden dan de predikant, de voortgaande verkondiging van het Woord, vaak belangrijker dan het gebouw. "Ik snap dat, maar het is wel het standaard antwoord dat ik altijd hoor. Eén van de voorstanders van de sluiting stuurde een foto van een gemeente in Afrika die samen kerk waren in een varkensschuur, daar werd hij heel enthousiast van: 'Kijk hoe blij zijn die mensen in die schuur.' Haal dan je standaarden naar beneden! Waarom schakelen we niet meer vrijwilligers in voor het onderhoud van gebouwen? Ik begrijp wel dat sommige dingen uit veiligheidsoverwegingen door professionals moeten gebeuren, maar je kunt ook op zoek gaan naar vrijwilligers die in de bouw actief zijn, dat zie je ook bij evangelische gemeentes. Investeren in personen in plaats van gebouwen gaat niet altijd op. De kracht van de gemeenschap is ook een enorme kracht."

"Ik verzet mij tegen eenheidsworst. Dan krijg je een en al gemopper."

Geldwerving, personeelsbeleid, onderhoud

Terug naar kerkbeheer: in hoeverre bemoei je je daarmee? Met geldwerving, personeelsbeleid, gebouwenonderhoud? "In het moderamen, in de kerkenraad, bemoei je je met de plannen die bedacht worden. We zijn bezig met een gebouwen te revitaliseren, de kerk van de toekomst, en dan kijk je wat er in de eredienst nodig is. Nu in de coronatijd willen sommige mensen één dienst waar iedereen naar kijkt. Dat werkt niet, er zijn verschillende groepen, verschillende leeftijden, ik ben een voorstander van diverse diensten in verschillende gebouwen. Sommigen mensen vinden oude kerken, traditionele diensten, prachtig, in andere kerken zijn weer jonge mensen, kinderen; ik verzet mij tegen de eenheidsworst. Dan krijg je een en al gemopper (traditionelen, evangelikalen, vrijzinnigen willen allemaal iets anders). Het is een mooie vorm van kerk-zijn als je de diversiteit behoudt. Ik bemoei mij ook met de techniek. In de coronatijd was er een enorme run op camera's, maar ook al eerder, en dan zie je hoe stroperig dat gaat. Het duurt maanden voordat dingen geregeld zijn, je hebt ook te maken met koninkrijkjes, mensen die het al jaren doen en zich niet realiseren dat ze ook kunnen uitvallen."

En geldwerving?

Wij schrijven stukjes, roulerend onder de predikanten, geldwervende stukjes met geestelijke onderbouwing. Er staan emmers in de kerk maar het gros zit achter de camera, dus wij vragen in de dienst ook: dit zijn de collecten, neem alsjeblieft de tijd om bij te dragen, zeker in coronatijd. In de Pinksterkerken werken ze met een schatkist op het podium, dat gaat wel wat ver, maar wij zouden er wel wat meer aandacht aan kunnen besteden dat de gemeente ook financieel meedoet."

De kerk is geen bedrijf

Hoe zie je jezelf: als 'manager', 'ondernemer', 'bestuurder', 'vrijwilligerscoach'?

Toch vooral als geestelijk leider (Efese 4), we zijn aangesteld als, apostelen, profeten, evangelisten, herders en le-

In de arena met Johan Derksen

In het Talkshow Event Bolder75 (september 2013) ging dominee Haasnoot het gesprek aan met onder andere Johan Derksen, die overduidelijk niets met religie heeft en er niet om bekend staat dat hij in gesprekken de nuance zoekt. Indrukwekkend hoe ze met deze kritische atheïst omging, en zeer de moeite van het bekijken waard: <https://www.youtube.com/watch?v=W3phJcHQGs>

raars, (ik ben niet alleen herder en leraar) ik zie het domineeschap in dat licht. Om een geestelijk ambt te bekleden moet je beschikken over bepaalde kwaliteiten. Coach klopt wel, maar bestuurder? Manager/ondernemer? In ons dorp zijn veel mensen met handelsgeest, zijn vroeg aan het werk gegaan en hebben wel ondernemersbloed en managerskwaliteiten. Zij willen de kerk besturen zoals het bedrijf dat ze groot hebben gemaakt. Ik geloof daar niet meer zo in; je ziet dat evangelicale gemeenten zo vaak groot worden, maar ze verdwijnen ook weer. De kerk is geen bedrijf."

Tot slot

Wat zou je nog aan onze lezers willen meegeven, aan de kerkrentmeesters willen vragen, zodat je in de gemeente kunt doen wat je wil doen?

"Ik zou ze willen vragen dicht bij de Here Jezus te blijven, ook echt hun geloof te onderhouden, en te blijven werken aan geestelijke groei (soms denk ik dat het actief zijn in de kerk een escape is van 'dan hoef ik niet mijn hart bloot te geven'), dat ze betrokken blijven bij de gemeente en geen eilandje, een subgroep worden binnen de gemeente."

Als redactie maakten we in 2020 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het zijn journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gingen we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. Vanwege corona is er wat vertraging opgelopen, daarom in deze editie het eerste deel van de achtste en laatste aflevering in de serie: de Verenigde Staten.

Kerken in het land van de onbegrensde mogelijkheden

Kerkbeheer in de Verenigde Staten (deel 1)

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Pixabay, Wikimedia, PR

In deze laatste aflevering van bureau buitenland richten wij de blik naar de overkant van de Atlantische Oceaan. Het oogmerk van deze rubriek is om een schets van het religieuze landschap van het betreffende land te geven, en dan in te zoomen op 'de grotere kerkgenootschappen', meestal alleen de grootste. Dat is in dit geval ondoenlijk; het religieuze landschap in de Verenigde Staten is veel te divers om in enkele pagina's samen te vatten. We gaan dus alleen een beetje 'proeven', en verdelen de verhandeling over twee nummers van *Kerkbeheer*. In dit nummer de geschiedenis van de religie in de Verenigde Staten, de bespreking van de 'religieuze kaart' en de Nederlandse invloeden. In het volgende nummer 'De Kerk als verdienmodel': de megakerken. En een portret van de *United Methodist Church*, een grote denominatie waarover veel informatie te vinden is.

Wij denken in Nederland al dat ons religieuze landschap behoorlijk versplinterd is, maar als je informatie uit de Verenigde Staten opvraagt word je duizelig van alle religieuze stromingen en strominkjes: amish, (ana-)baptisten, methodisten, puriteinen, presbyterianen, quakers, moraviërs, episcopalen, mennonieten, mormonen... En dat zijn dan nog 'denominaties', maar er zijn ook ontelbare 'non-denominational' kerken.

Waar komt die diversiteit vandaan? Voor een deel vanuit de *melting pot* die de Amerikaanse historie heeft opgele-

verd (zie kaderstuk). Maar veel belangrijker nog is de grote mate van godsdienstvrijheid in de Verenigde Staten, door de *Constitution* (grondwet van 1787) gewaarborgd, maar die ook daarvoor al gold, in de koloniale periode. Juist in die tijd kwamen talloze religieuze groeperingen naar Amerika, omdat ze in Europa vervolgd werden: hugenoten (Frankrijk), katholieken, quakers, puriteinen (Engeland), mennonieten (Nederland) en, later, joden uit Oost-Europa (hoewel hun vervolging eerder etnisch dan religieus geïnspireerd was?). Maar er zijn ook veel stromingen in de Verenigde Staten begonnen die later geëx-

Een kleine geschiedenis van de Verenigde Staten

Hoewel de Spanjaarden al in de 16e eeuw stukken van het huidige grondgebied van de Verenigde Staten hadden gekoloniseerd, wordt de vroege kolonisatieperiode van Noord-Amerika vanaf eind 16e eeuw vooral geassocieerd met de aanwezigheid van Fransen, Engelsen en Nederlanders. Al gauw kregen de Engelsen de overhand aan de noordoostkust; de Nederlandse kolonisten integreerden in de Engelstalige samenleving en de Fransen weken uit naar Canada (Québec), het middenwesten (Louisiana) en het zuiden (het gebied van New Orleans en Baton Rouge waar de bekende 'Cajun' nog steeds een Frans dialect spreken). In 1763 werden de meeste van deze gebieden aan Engeland overgedragen.

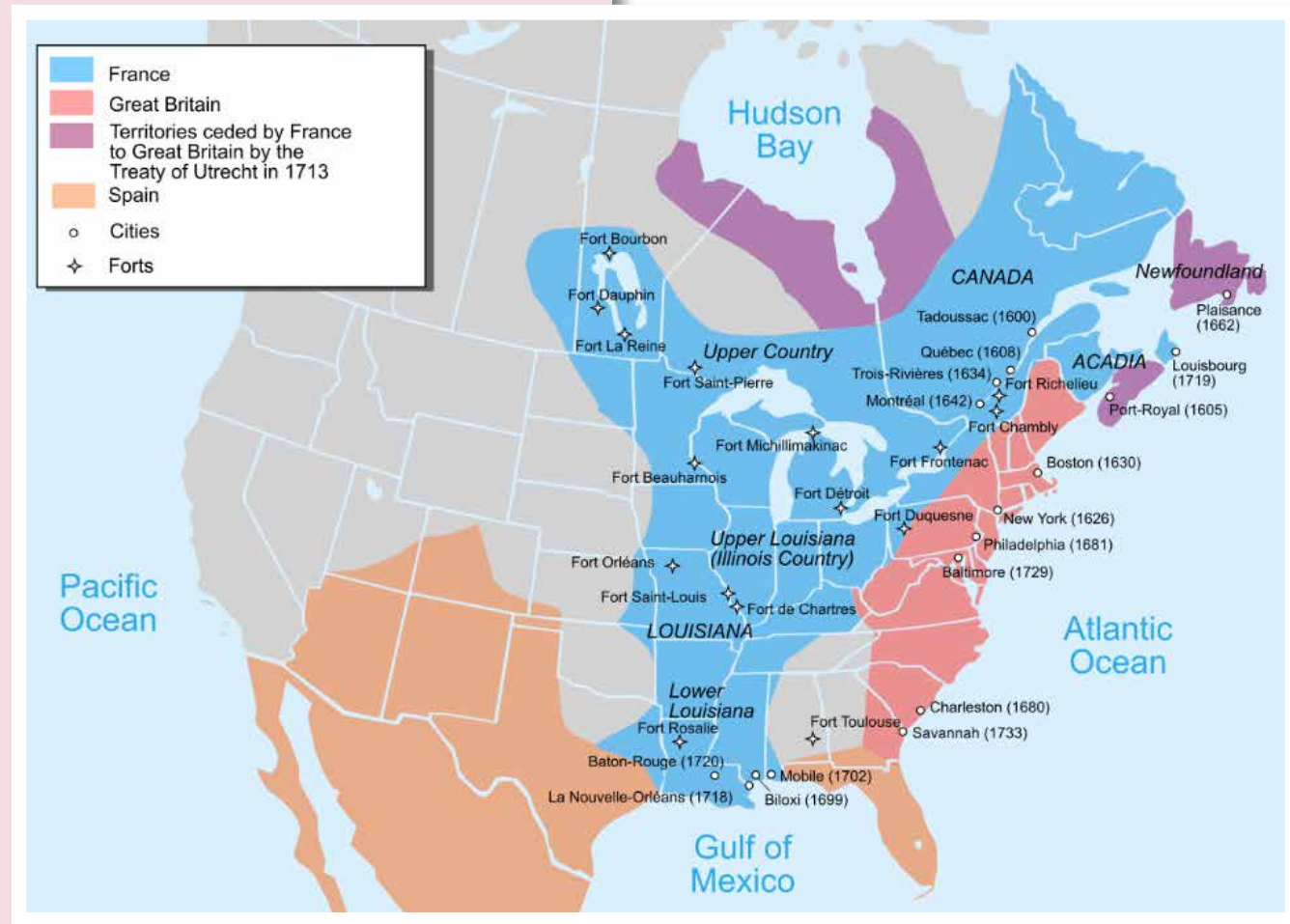
Nadat de Staten zich hadden afgescheiden van Groot-Brittannië (1776) breidde het territorium zich snel uit naar het westen; de oorspronkelijke bevolking (*native Americans*) werd steeds verder teruggedrongen en uiteindelijk gedwongen in 'reservaten' te wonen. In de 19e eeuw groeide de bevolking van de Verenigde Staten sterk door de immigratie van onder meer Duitsers, Ieren, Chinezen en Italianen. In de 20ste eeuw kwamen daar de latino's bij, hoewel die ook al in de 19e eeuw een belangrijke bevolkingsgroep vormden. Een groot deel van het huidige grondgebied van de Verenigde Staten werd namelijk via aankoop of anderszins van Spanje en Mexico verworven (onder andere Florida, California, New Mexico, Texas en Puerto Rico).

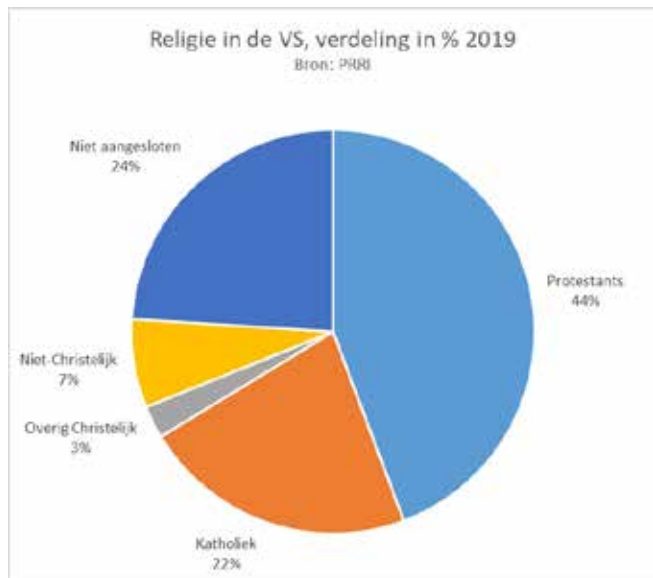
porteed zijn naar Europa: pinkstergemeenten, jehova's getuigen, zevendedagsadventisten en heiligen der laatste dagen bijvoorbeeld.

De religieuze kaart van de Verenigde Staten

Hoewel de Verenigde Staten als een protestants land worden beschouwd en inderdaad de protestantse stroming de grootste is (maar sterk verdeeld), is het katholicisme verreweg de grootste denominatie, met ruim 68 miljoen leden ofwel 22 à 23% van de bevolking. Er zijn bijna 200 bisdommen, waarvan circa 90% Rooms-Katholiek en 10% Oosters-Orthodox. Hoewel heel groot als denominatie is het katholicisme alleen in enkele staten in het Noordoosten (onder andere in New York en New Jersey) groter dan de protestantse stroming. Het aantal katholieken groeit sterk: met 9 miljoen sinds 1990, vanwege de instroom van latino's. Deze maken inmiddels 32% van de katholieke bevolking uit. Dat was in 1990 nog maar 20%. Andere grote denominaties zijn de *Southern Baptist Convention* (doopsgezind, 16 miljoen leden), de *United Methodist Church* (wordt in het volgende nummer van *Kerkbeheer* besproken, 8 miljoen leden) en de Kerk van Jezus Christus van de heiligen der laatste dagen (mormonen, 6 miljoen leden).

Om toch te proberen enige structuur in de religieuze kaart aan te brengen geven we een indeling in stromingen: zie de grafieken inzake de verdeling over alle religies, en de onderverdeling van de protestantse stromingen. Ter verduidelijking: *Mainline protestantism* betreft de meer traditionele denominaties. Ertoe worden gerekend onder andere denominaties (niet alle) van baptisten, methodisten, presby-

terianen, lutheranen, episcopalen (dat zijn eigenlijk anglicanen, maar sinds de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten erkennen dezen het Britse staatshoofd niet meer als hoofd van de kerk, vandaar), maar ook de *quakers* en de hervormden van de *Reformed Church in America*. Onder *evangelicals* (een beetje vergelijkbaar met de evangelische geloofsgemeenschappen in Nederland) worden enkele methodisten-en baptistendenominaties gerekend, maar ook (vooral) pinkstergemeenten en *non-denominational* kerken. Deze denominaties en kerken zijn vooral ontstaan tijdens de '*great awakenings*' (zie verderop).

Etniciteit

Je kunt religie in Amerika niet beschouwen zonder daarbij etniciteit te betrekken en de Amerikanen doen daar ook helemaal niet moeilijk over, ras of afkomst zijn hele normale gegevens die Amerikanen verstrekken als erom wordt gevraagd. Dat is ook te zien aan de grafieken waar onderscheid wordt gemaakt tussen wit, zwart, latino en overig niet-witte kerken. De etnische minderheden vertegenwoordigen circa 33% van de protestantse stromingen. Natuurlijk zijn er veel gemengde kerken, maar toch ook veel '*all black*' kerken. Een grote zwarte denominatie is de *National Baptist Convention* met circa 8 miljoen leden.

Historie van de christelijke religie in de Verenigde Staten

Er is nauwelijks een land te bedenken dat meer christelijk is dan de Verenigde Staten, en dat heeft alles te maken met de wijze waarop de geschiedenis van het land en van de religie met elkaar verweven zijn. Vier van de staten in het noordoosten zijn gesticht door kolonisten met religieuze motieven. De bekendste is misschien Pennsylvania met als hoofdstad Philadelphia ('broederliefde') waar in 1776 de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten werd uitgeroepen. Maar ook boeiend is de geschiedenis van Maryland (daar had ik nooit zo bij stil gestaan, maar dat is best wel een katholieke naam) waar *Lord* Baltimore een vrijhaven voor Engelse katholieken vestigde. Massachusetts werd gesticht door puriteinen (de *Pilgrim Fathers*, zie verderop) en Virginia door anglicanen.

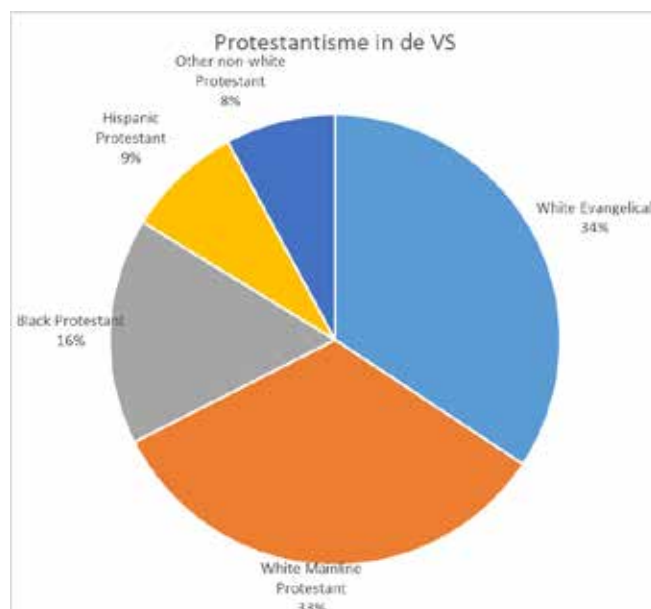
De oudste christelijke aanwezigheid in het huidige grondgebied van de Verenigde Staten is waarschijnlijk een Spaanse missiepost op Puerto Rico, maar eigenlijk begint

de religieuze geschiedenis in het noordoosten, begin 17e eeuw met de vestiging van anglicanen (Engeland) en gereformeerden (Nederland). Eén van de oudste nog steeds bestaande gereformeerde gemeenten werd gevormd in Nieuw-Amsterdam waar al in 1628 een eerste kerkgebouw werd gezet (eigenlijk al eerder, vanaf 1624-1625 kerkte de gemeente op de verdieping van een pakhuis buiten de muren van Fort Amsterdam). Tegenwoordig heet de gemeente de *Marble Collegiate Church*; hun huidige kerkgebouw in Manhattan stamt uit 1851-1854. De familie Trump is lid van deze gemeente (geweest?), althans één van de huwelijken van Donald Trump heeft in deze kerk plaatsgevonden.

Het jodendom in de Verenigde Staten

Na de christelijke stromingen vormt het jodendom de grootste denominatie in de Verenigde Staten, met circa 6 miljoen mensen die zich hiertoe rekenen. Zoals gezegd, dit lijkt meer etnisch dan religieus bepaald. Maar de joodse religie is wel aanwezig in de Amerikaanse cultuur en samenleving, met de viering van Chanoea (soort kerstmis, midden december), de bar mitswa (soort vormsel, alleen voor jongens) en de besnijdenis (naar schatting is 61% van alle Amerikaanse mannen besneden). En toch ook wel zichtbaar, bijvoorbeeld de chassidische joden met hun karakteristieke haardracht en hoofddekels. Schrijver dezes was toevallig in New York tijdens de parade ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de staat Israël in 1997. Heel 5th Avenue, vanaf Washington Square Park tot Central Park, was vol met mensen en Israëlische vlaggen! (Beetje eng ook, want ook toen waren er terroristische dreigingen).

Vanaf de 17e eeuw werd het religieuze landschap van de Verenigde Staten steeds meer divers. Verschillende met de anglicaanse kerk in Engeland conflicterende stromingen arriveerden; de *Great Awakenings* (zie kaderstuk) brachten verschillende stromingen van *evangelicals* voort, en het ledental van baptisten- en methodistendenominaties groeide fors. Na de vrijheidsoorlog ontstond de Episcopale kerk, en in de 19e eeuw kwamen stromingen als de zevendedagsadventisten, ►

jehova's getuigen en heiligen der laatste dagen. Deze laatste stroming was (misschien vanwege de praktijk van polygamie?) zelfs in het tolerante Amerika omstreden en week uit naar het onherbergzame Utah (Salt Lake City, 1847). De immigrantenstromen van de 19e en 20ste eeuw deden het aantal katholieken en joden sterk groeien, en in het begin van de 20ste eeuw kwamen de pinkstergemeenten op. Een tamelijk recente ontwikkeling is het ontstaan van de *scientology* beweging.

Samenleving doordrongen van christelijke religie

Hoewel er formeel godsdienstvrijheid bestaat in de VS. is de samenleving nogal doordrongen van christelijke religie. Het motto van het land is 'In God we trust'; presidenten plegen hun redevoeringen af te sluiten met "God bless America"; bij alle feestelijke gelegenheden (ook seculiere) klinkt het 'Amazing Grace' en toen John Lennon een (overigens uitgelokte) badinerende opmerking over Christus maakte kelderde de populariteit van de Beatles aanzienlijk.

In 1963 noemden 90% van alle Amerikanen zich christelijk. Dat percentage is wel geslonken, vanwege secularisatie in instroom van niet-westerse religies. In 2016 was het nog 74%. Dat is trouwens nog jaloersmakend veel vergeleken met andere westerse landen; veel christelijke denominaties in de Verenigde Staten vertonen nog steeds (forse) groei en, bijvoorbeeld, 450.000 mensen met een islamitische achtergrond (Arabieren en Iraniërs) zijn overgegaan naar het christelijke geloof (momenteel 20.000 bekerings per jaar).

Het oudste nog bestaande kerkgebouw van de Nederduitse Gereformeerde Kerk staat in Sleepy Hollow (NY): het stamt uit 1699.

Dirk Willems, Nederlandse mennoniet

Een bekende Nederlandse mennoniet was Dirk Willems (vermoedelijk bekender in Amerika dan in Nederland, net als Hans Brinkers?). Dirk was door de Spaanse inquisitie gevangen genomen maar wist in de winter over de bevroren kasteelgracht te ontsnappen. Zijn achtervolger zakte door het ijs, riep om hulp en werd door Dirk gered. Dirk werd toen weer gevangen genomen en later, in 1569 bij zijn woonplaats Asperen als ketter terechtgesteld.

Dirk Willems redt zijn achtervolger uit het ijs (ets van Jan Luyken)

Nederlandse invloeden

Mennonieten

De mennonieten behoren tot de anabaptisten (letterlijk uit het Grieks vertaald: weder-dopers), volgelingen van de Nederlander Menno Simons. Zijn aanhang waaierde in de loop van de 16e en 17e eeuw uit naar Duitsland en Zwitserland. Een deel splitste zich af, onder leiding van Jakob Ammann; dit werden de *Amish Mennonites*, kortweg Amish. William Penn, stichter van de *quaker* beweging, rekruteerde mennonieten om te gaan wonen in de door hem gestichte kolonie van Pennsylvania. Daar vinden we ze nog steeds, in het *county* Lancaster, waar ze een heel traditionele levensstijl handhaven, zonder elektriciteit (althans niet van centrales), motoren en machines. Ze worden ook wel *Pennsylvania Dutch* genoemd, maar dat heeft weinig met Nederland te maken, het is een verbastering van 'Deutsch'.

De Pilgrim Fathers

De *Pilgrim Fathers* waren een groep Engelse puriteinen die op de vlucht voor Jacobus I (katholiek) in 1609 in Leiden neerstreek. Een deel is daar gebleven, een deel vond de Nederlandse samenleving te libertijns en vertrok in 1620 met de *Mayflower* naar *Cape Cod*, waar ze later de kolonie Massachusetts stichtten. Verschillende Amerikaanse presidenten, onder andere Roosevelt, Bush (2x) en Obama stammen ervan af. Zij hebben dus voorouders die in Leiden hebben gewoond.

De Reformed Church in America en de Christian Reformed Church

De *Reformed Church in America* begon haar bestaan als Nederduitse Gereformeerde Kerk in Nieuw Amsterdam

De Marble Collegiate Church in New York, een van de oudste protestantse gemeenten in Noord-Amerika

Dordt College Choir

In mijn dorp woont een voormalig lid van de CRC. Deze heeft al drie keer kans gezien het werkelijk zeer goede *Dordt College Choir* in onze dorpskerk uit te nodigen. Een bijzondere ervaring: de koorleden worden te slapen gelegd bij gastgezinnen en zo mochten wij ook vier Amerikanen ontvangen, met puur Nederlandse namen maar geen woord Nederlands sprekend. En met hele strikte normen en religieuze beleving, ik vrees dat ze onze gemeenteleden maar halve heidenen vonden...

(Manhattan), in 1628. Na de overdracht van Nieuw Amsterdam aan de Britten veranderde de naam in *Dutch Reformed Church*, maar tot 1763 werden de kerkdiensten in het Nederlands gehouden. Tot 1771 viel de kerk onder het toezicht van de classis Amsterdam, daarna (na de onafhankelijkheid?) veranderde de naam in *Reformed Church in America (RCA)*. De kerk groeide in de 19e eeuw als gevolg van instroom van Nederlandse immigranten. Momenteel zijn er ongeveer 194.000 leden; een bekende gemeente is die van Robert en Bobby Schuller (voorheen de *Chrystal Cathedral*, u weet wel, van *Hour of Power*). Op de website van de RCA is onder meer de kerkorde te vinden. Die lijkt, niet geheel verrassend, vrij veel op die van de Protestantse Kerk in Nederland.

In 1857 vormde een aantal gemeenten van de RCA een nieuw kerkverband: de *Christian Reformed Church*. In 1888 sloot nog een aantal gemeenten zich hierbij aan. Dit is de kerk van het fameuze 'Grand Rapids', met de *Calvin University* en het *Dordt College* (in Iowa).

Great Awakenings

De Verenigde Staten kenden vanaf de 18e eeuw een drie- of viertal golven van een sterk oplevend religieus enthousiasme. Ieder van deze golven werd gekenmerkt door wijdverbreide ervaringen van geloofsijver, geleid door charismatische protestantse geestelijk leiders. Zij hielden bezielde preken, de aanwezigen een gevoel gevend van schuld, zondebesef, en het verlangen naar de verlossing door Christus. De *great awakenings* vormen mogelijk een verklaring voor de kracht waarmee het christendom in de Verenigde Staten standhoudt. Iedere golf werd gevolgd door het ontstaan van nieuwe spirituele bewegingen en geloofsgemeenschappen, een soort hervorming zonder 'revolutie'.

De eerste golf duurde van 1730 tot 1740 en werd geïnspireerd door George Whitefield, een uit Engeland afkomstige, ongelofelijk charismatische spreker (en heel populair: toen hij na zijn Amerikaanse tijd terugkeerde naar Engeland werd hij opgewacht door een menigte van 20.000 à 30.000 mensen!). Vóór zijn komst naar Amerika werden preken meestal voorgelezen, ze waren vaak saai en van een hoog academisch gehalte. De door Whitefield gehanteerde krachtige retorica werd omarmd door predikanten van Engelse, Nederlandse en Duitse gemeenten en bleek buitengewoon effectief. Gedurende deze periode bereikte het christendom ook voor het eerst Afro-Amerikanen in grote aantallen. Whitefield was overigens zelf een slavenhouder en mogelijk, uit praktische overwegingen, een voorstander van slavernij, maar werd een belangrijke verdediger van de rechten van de zwarte bevolking. Hij wordt beschouwd als één van de grondleggers van het methodisme en de evangelische beweging.

Aan de tweede golf zijn geen echt grote namen gekoppeld. De periode, van eind 18e tot midden 19e eeuw werd gekenmerkt door een groot gehalte aan 'hel en verdoemenis' preken, en een afname van de deelname van zwarte gelovigen aan de erediensten. Dezen begonnen met hun eigen kerken, onder andere de *African Methodist Episcopal Church* (Philadelphia, 1816). De golf vormde de opmaat naar de afschaffing van de slavernij en de Amerikaanse Burgeroorlog.

De derde golf (circa 1850 - 1900) werd gekenmerkt door de opkomst van nieuwe denominaties en actief missionair werk. De in 1844 opgerichte YMCA speelde een belangrijke rol bij het bevorderen van *revivals* in de steden.

Over de vierde golf zijn de geleerden het niet helemaal eens, maar als hij heeft gewoed zou dat in de 70er jaren zijn geweest. In die tijd verminderde het ledental en de invloed van de *mainline* protestanten, terwijl bewegingen zoals de *Southern Baptists* sterk groeiden.

► Offex Kerkinrichting

Tekst & Beeld Offex Kerkinrichting

Dit jaar viert Offex Kerkinrichting haar 20-jarig jubileum. Offex is met deze ervaring een grote bron van informatie voor kerken, die van plan zijn hun gebouw (opnieuw) in te richten.

Het team van Offex bestaat uit drie personen: Wim Robbertsen, Els den Boesterd en Daniëlle den Ottelander. Ieder heeft zijn eigen aandachtsgebieden, maar blijft ook op de hoogte van het werk van de ander. Eerste aanspreekpunt voor kerken is Daniëlle. Zij vertelt: "Vaak horen we, dat men de persoonlijke benadering van Offex erg waardeert. Dat is de kracht van ons kleine team!"

In de afgelopen twintig jaar mocht Offex uiteenlopende kerkgebouwen inrichten. Het zwaartepunt ligt altijd op kerkstoelen, vaak komen daar tafels en garderobes bij. "We zien veel restauratie- of verbouwingsprojecten, maar er wordt ook nog nieuw gebouwd," aldus Den Ottelander. Zo'n 35 kerken krijgen jaarlijks advies en nieuw meubilair van Offex. "Als ik mensen vertel, dat ik me dagelijks bezighoud met kerkinrichting, zijn ze verbaasd. Dan hoor ik: 'Maar kerken lopen toch leeg?'"

Dat is voor diverse kerken ook het geval. Vaak is dat reden voor herinrichting. Bijvoorbeeld als twee (wijk)gemeentes samen in één kerkgebouw een nieuwe start maken. Het is dan zaak om goed te luisteren naar beide groepen, zodat de nieuwe inrichting past bij alle gemeenteleden. Offex benadrukt, dat het kiezen van een nieuwe inrichting een emotioneel proces is. "We maken regelmatig mee, dat gemeenteleden hun hele leven op dezelfde stoel of bank zitten. Dan is verandering natuurlijk even wennen."

Dorpskerk Barendrecht

Ouderling-kerkrentmeester Simon Hoek van de Dorpskerk Barendrecht is verantwoordelijk voor het beheer van het Dorpskerkcomplex: "De samenvoeging van de gereformeerde wijkgemeente Zuid-Oost en de hervormde Dorpskerkgemeente was reden om samen in de Dorpskerk een nieuwe start te maken met een vernieuwd interieur."

Het eeuwenoude eiken 'vaste' interieur bleef gehandhaafd. Vanuit beide kerkenraden werd een herinrichtingscommissie gevormd. De planning was binnen één jaar de herinrichting te realiseren. Uiteindelijk heeft het negentien maanden geduurd. Discussies met de Erfgoedcommissie en Rijksdienst Cultureel Erfgoed zorgden voor enige vertraging.

"Het contact met Offex is ontstaan, nadat de restaurator van ons kerkinterieur, Hekkers & Van 't Spijker, Offex had aanbevolen. Het inwinnen van referenties

Een andere reden voor herinrichting van een kerkgebouw is multifunctioneel gebruik, soms het gevolg van teruglopende inkomsten. "Multifunctionaliteit is een breed begrip. Elke kerk gaat daar anders mee om," zegt Daniëlle. "Het is verstandig duidelijk met elkaar af te spreken welke activiteiten passen in je kerk."

Dat laatste is voor Offex belangrijk te weten. "Hoe vaak je de opstelling van het meubilair verandert, maar ook wie de gebruikers zijn, is van grote invloed op de stoelkeuze. Verander je je opstelling vaak, dan wil je een stoel die mak-

bij andere kerken gaven een positief beeld. Het feit dat Offex de fabrikant bij het proces betrok, was voor ons zeer waardevol."

Een tip voor kerken die voor een herinrichting staan? "Stel een reëel budget vast, inclusief financieringsmogelijkheden. Onze nieuwe eiken stoelen konden worden aangeschaft door de verkoop van een kerkgebouw en steun van Stichting Vrienden van de Dorpskerk. Het laatste zetje kwam met de verkoop van onze oude stoelen en banken, dat leverde nog €2.500 op!"

Dorpskerk Meerkerk

Wilbert de Jong nam als kerkrentmeester deel aan de Bouwcommissie van de Dorpskerk Meerkerk: "Met Offex kwam ik in contact op advies van een kerk in Den Haag, die ik uit hoofde van een andere functie bezocht. Bij Offex konden we met een aantal gemeentelieden de showroom bezoeken en adviezen krijgen. Het is heel belangrijk, dat je de kerkstoelen ook daadwerkelijk kunt uitproberen."

Verschillende stoelen werden in de kerk op proef geplaatst. "We hebben de kerkgangers die proefzaten een vragenlijst laten invullen. Je geeft hen daarmee een groter gevoel van betrokkenheid bij de inrichting. Vervolgens zijn de resultaten in de commissie besproken. Voor de definitieve keuze hebben we, op uitnodiging van Offex, de showroom van de fabrikant bezocht. Hier konden we een unanieme kleurkeuze maken. Mijn tip is zoveel mogelijk mensen betrekken, ieders mening in waarde laten, maar ook open blijven staan voor heroverweging en advies van experts. Het gevolg: alom tevredenheid over het eindresultaat."

kelijk stapelt en koppelt. Comfort is belangrijk, maar wil je dat men actief zit of juist ontspannen achterover leunt?" Hoewel kleuren en materialen sfeermakers zijn, is dat pas de laatste stap bij Offex. "Elk stoelmodel kan in elke kleur worden gemaakt. We hebben door de jaren veel projectfoto's gemaakt, waarmee we illustreren hoe dat eruitziet."

Offex werkt met meubilair van verschillende Nederlandse en Duitse fabrikanten. "We zijn trouw aan onze fabrikanten, die we regelmatig meenemen naar kerken om mee te denken. We streven naar gebruik van duurzame materialen. Tot slot is regelgeving een heel belangrijk aandachtspunt. We informeren welke regels er zijn en welke overheden er geïnformeerd moeten worden bij uw (her)inrichtingstraject."

► www.kerkstoelen.nl

Dorpskerk Bathmen

Kerkrentmeester Wim Scholthof had zitting in de werkgroep Herinrichting van de monumentale Dorpskerk Bathmen.

"Vijf jaar heeft het gehele traject geduurd. Eerst kwam het verwijderen van de banken en het aanschaffen van nieuw liturgisch meubilair. Het vervangen van de oude knopstoelen is daarna opgepakt. Helaas moesten we de oorspronkelijke ideeën omtrent stoelen herzien. Met een gemeentelijk toezichthouder kwamen we tot de conclusie, dat deze niet aan de veiligheidseisen voldeden. Hierdoor werd het stoelenproject fors duurder. Wat waren we blij dat de Vrienden van de Dorpskerk toen te hulp schoten!"

"Op de Kerkenbeurs kwamen we in gesprek met Offex. Het viel ons meteen op: ze nemen ruimschoots de tijd voor je en zeker niet minder belangrijk, ze hebben verstand van zaken; over stoelen maar ook over kerkinrichting."

"Mijn tip? Zoek professionele hulp en neem de tijd. Je wilt geen spijt krijgen van te snelle beslissingen."

► BAVA Light Concepts

Tekst & Beeld BAVA Light Concepts

BAVA Light Concepts is een veelzijdige verlichtingsadviseur uit Den Haag, met inmiddels 50 jaar expertise in maatwerk verlichting, design en aanleg.

"In de afgelopen jaren heeft onze organisatie zich ook gevestigd als een expert in het professioneel verlichten van kerken, musea en andere openbare gebouwen," laat directeur en lichtarchitect Belinda van Baalen weten. Aan de verlichting van gebouwen valt volgens haar meer te verbeteren dan mensen verwachten. En nu de laatste jaren met nieuwe technieken ook fors op energiekosten bespaard kan worden, is het heel verstandig verlichting van openbare gebouwen eens onder de loep te nemen.

Belinda: "Wij voorzien particulieren, bedrijven of *facility managers* vrijblijvend van een professioneel lichtplan, waarbij aanbevelingen gegeven worden voor verbetering, vervanging of renovatie van verlichtingssystemen." Zo'n lichtplan is kosteloos. Onze experts bekijken de locatie, be-

spreeken met u zaken als functie van ruimten, mogelijkheden en gewenste sfeer en voorzien u vervolgens van een planvorming. "Onze ervaring met hoogwaardige design verlichting (waaronder in eigen huis geproduceerde ontwerpen van armaturen en verlichtingssystemen 'op maat') is natuurlijk mooi meegenomen," aldus van Baalen, die laat weten zelf al menige kerktoeren beklommen te hebben om het beste lichtadvies voor te bereiden. Belinda: "Elke kerk is anders en kent andere architectonische elementen die men wel of juist minder goed wil belichten. Het is vaak een kwestie van maatwerk, waarbij meestal een mix wordt gevonden van bestaande en voor de klant op maat vervaardigde armaturen."

Het interieur van de Grote Kerk te Den Haag

*Van boven naar beneden:
Avondverlichting van de Oude Kerk te Ede
en van de Badkapel te Den Haag, het interi-
eur van de Hervormde Kerk te Nieuwendijk*

Voor kerken moet vaak rekening gehouden worden met budgetten. In dat geval kan het vervangen of ombouwen van bestaande armaturen naar LED verlichting vaak zoveel besparing aan energiekosten opleveren dat dit een dergelijke operatie absoluut verantwoordt. Belinda vervolgt: "Wij kunnen de klant voorrekenen wat die besparing zou bedragen, zodat inzichtelijk wordt hoe op verantwoorde wijze een dergelijke aanpassing van verlichting gerealiseerd kan worden." LED verlichting bestaat al enige tijd, maar was vaak 'te wit licht' en dus zeker niet sfeervol. De laatste jaren zijn er echter technieken ontwikkeld waarbij LED een veel warmere kleur verlichting kan laten zien. BAVA loopt op dat gebied zeker voorop. Het overstappen naar LED verlichting is dus zeker de moeite waard en opnieuw te overwegen. Vaak is er de wens om in meerdere secties te dimmen/schakelen wat in de bestaande situatie niet mogelijk is. Hiervoor kunnen we een plan maken met domotica wat in de armaturen ingebouwd kan worden.

Naast het effect van besparing kunt u met LED verlichting ook steeds beter de sfeer bepalen die gewenst is. Het juist aanlichten van architectonische details en kunstwerken laat het monumentale karakter van de ruimte herleven en geeft het gebouw een warme sfeer.

Ook het subtiel en juist verlichten van de buitenzijde van een kerk kan zorgen voor een vergrote aantrekkingskracht van het gebouw. BAVA kan vele voorbeelden laten zien van kerken die door haar zijn voorzien van LED verlichting die het gebouw ook weer doen herleven na zonsondergang.

Werkboek

Vol vertrouwen de kerk verbouwen

Tekst Nico de Jong **Beeld** PR

Onder deze titel verscheen recent een boek van onze partner Daphne van der Knijff-Looman. In een tijd van toenemende ontkerkelijking en krimp zien veel kerken zich genoodzaakt om zich hierop te bezinnen. Voor een deel heeft die ontkerkelijking en krimp sluitingen van kerkgebouwen tot gevolg. Een andere groep kerken kan gelukkig wel het gebouw in bezit houden, maar vaak is daarvoor nodig dat het bestaande gebouw op een effectievere wijze wordt benut door nevenbestemming. Daarnaast zijn er natuurlijk ook kerkelijke gemeenten die een ouder gebouw uit de naoorlogse periode graag toekomstbestendig willen maken en daarom graag het interieur willen aanpassen aan de eisen van deze tijd. Dat kan te maken hebben met het gewijzigd gebruik in de vieringen en andere bijeenkomsten, maar bijvoorbeeld ook met het verduurzamen van het gebouw. Voor deze doelgroepen is dit boek in eerste instantie geschreven.

Inhoud en opbouw

Het boek kent twee delen: een organisatorisch deel en een praktisch deel. In het organisatorische deel wordt allereerst ingegaan op de redenen die er kunnen zijn waarom verbouwing noodzakelijk kan zijn. Verder komen zaken aan de orde zoals het bepalen van het budget. Daarna wordt behandeld hoe je een verbouwing organiseert, welke mensen waarbij en op welk moment moet inschakelen. Natuurlijk is het van groot belang om alvorens je als kerkbestuur stappen gaat ondernemen de gemeenteleden erbij te betrekken en inspraak te geven bij belangrijke beslissingen. Uiteindelijk zal er ook een Programma van Eisen (PvE) moeten worden opgesteld waarin de benodigde zaken worden vastgesteld. Er is aandacht voor de inschakeling van professionals voor verschillende werkzaamheden, maar ook komt het vrijwilligerswerk aan de orde.

Ervaringsverhalen

Het laatste hoofdstuk van het eerste deel laat een aantal ervaringsverhalen zien waarmee je als 'kerkverbouwer' zeker je voordeel kunt doen. Het tweede deel is eigenlijk een soort 'werkboek' met diverse *checklists* waarmee je langs de onderwerpen wordt geleid die je in ieder geval in de praktijk van

het verbouwen van de kerk zult tegenkomen. Ieder hoofdstuk besluit met een rubriek 'zelf aan de slag' waarmee je de eigen situatie kunt toetsen of inventariseren. Onderwerpen die hier worden behandeld zijn onder meer: liturgisch meubilair, zitmeubilair, akoestiek, verlichting en installaties.

Praktijkcasussen

Het mooie van deze uitgave is dat het gemakkelijk leest en dat er veelvuldig praktijkcasussen worden vermeld. Deze casussen zijn afkomstig uit projecten die door de auteur zelf zijn begeleid. Het boek is verfraaid met verschillende mooie foto's die de inhoud ondersteunen. Een onmisbaar boek met talrijke tips en aanwijzingen voor kerken die overwegen of hebben besloten om het interieur van hun kerkgebouw te wijzigen.

De Kerk van alle Kanten

Vanuit het Programma Toekomst Religieus Erfgoed loopt er een uitzendingenreeks 'De Kerk van alle Kanten'. Hierin worden kennis en ervaringen gedeeld over alle facetten van de toekomst van de kerkgebouwen. Op 24 maart 's middags is uitzending 6 waar het gaat over de 'Kerk als Kerk': welke opgaven liggen er voor kerken in voortgaand religieus gebruik en welke mogelijkheden zijn er voor de toekomst met een gezonde exploitatie? In deze uitzending wordt ook het boek 'Vol vertrouwen de kerk verbouwen' gelanceerd. Opgave voor de uitzending is mogelijk via de website, evenals het terugkijken van de andere uitzendingen: <https://www.toekomstreligieuserfgoed.nl/de-kerk-van-alle-kanten>.

Daphne van der Knijff-Looman, 'Vol vertrouwen de kerk verbouwen,' ISBN: 978-94-6247-194-8, 2020 (€34,95) te bestellen via www.bestelmijnboek.nl.

In memoriam Arie Noordsij

Op woensdag 4 februari jongleden overleed in de leeftijd van 86 jaar de heer Arie Noordsij uit Culemborg. Hij heeft zijn hele leven gewijd aan de kerk in de breedste zin van het woord.

Arie Noordsij was voorzitter van het college van kerkvoogden van de Hervormde Gemeente Culemborg. In de Grote of Barbarakerk van Culemborg bespeelde hij ook regelmatig het orgel. In 1982 trad hij toe tot de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) van de Nederlandse Hervormde Kerk, die hij vele jaren als vice-voorzitter diende. In die periode besteedde hij onder andere veel tijd aan de relatie bestuur en beheer, die destijds erg actueel was. De synode had een voorstel aangenomen dat plaatselijke gemeenten verplicht stelde hun plaatselijk reglement zodanig aan te passen dat bestuur en beheer meer in de kerkenraad geïntegreerd zouden worden. Hiertegen bestond in sommige gemeenten veel verzet en dat vereiste veel overleg en overredingskracht. Arie Noordsij was een van degenen die hierbij vrijwel altijd was betrokken.

In 1987 werd hij voorzitter van de Afdeling Gelderland van de toenmalige Vereniging van Kerkvoogdijen (VVK), welke functie hij tot 1998 heeft bekleed. In hetzelfde jaar benoemde de ledenvergadering hem tot erelid. In 1988 werd hij lid van het hoofdbestuur van de VVK en een paar jaar later trad hij toe tot het dagelijks bestuur. Toen de AKR in het najaar 1999 'te slapen werd gelegd' in verband met de ophanden zijnde kerkvereniging, ging Arie Noordsij met hetzelfde elan vanuit de VVK verder om informatie en voorlichting te geven aan colleges van kerkvoogden. Nadat hij in 2002 de VVK had verlaten, was hij nog enkele jaren voorzitter van de beleidsvoorbereidende Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van de VVK.

Toen de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in het najaar van 2003 het besluit hadden genomen om vanaf 1 mei 2004 als de Protestantse Kerk in Nederland verder te gaan, waren er verschillende hervormde gemeenten die zich hiertegen verzetten. Daarom stelde de synode een commissie voor bijzondere zorg in om met die gemeenten in gesprek te blijven en binnen de kerkordelijke mogelijkheden tot een regeling te komen, met name ook voor het kerkelijk beheer. De hervormde commissie voor bijzondere zorg bestond uit 15 leden, waarvan Arie Noordsij er één was.

Arie was een zeer veelzijdig persoon op het gebied van het kerkrentmeesterlijk beheer. Onder andere de positie van de predikant en de verhouding diaconiekerkvoogdij in het kader van overheveling van diaconale gelden naar die van de gemeente, waren zaken die hem nauw aan het hart lagen en waaraan hij veel aandacht besteedde. In dat laatste verband maakte hij ooit de opmerking dat een kerkelijke gemeente niet arm is. Er is wel sprake van geestelijke armoede wanneer de gemeente diaconale gelden voor zichzelf aanwendt. Zijn visie was dat diaconaal geld uitsluitend 'voor de armen' bestemd is.

Plaatselijk verzorgde hij de administratie van de begraafplaats van de Hervormde Gemeente Culemborg. Hij maakte zelf een automatiseringsprogramma dat hij via de vereniging ook aan andere colleges van kerkrentmeesters beschikbaar stelde. In 1996 was hij mede initiatiefnemer van een Beheersstichting Begraafplaatsen Culemborg, waarin de begraafplaatsen van de Hervormde Gemeente, de Rooms-Katholieke parochie, de Oud-Katholieke parochie en de algemene begraafplaats van de burgerlijke gemeente Culemborg zijn opgenomen. Hij was de eerste voorzitter van deze stichting en werd later tot erevoorzitter benoemd.

Onze vereniging is Arie Noordsij veel dank verschuldigd voor het werk dat hij voor de kerk en haar gemeenten heeft verricht. Wij zullen hem blijven gedenken als een zeer betrokken en beminnelijk persoon die zeer actief bezig was met de kerk en de plaatselijke gemeenten. Wij wensen zijn familie veel sterkte toe bij de verwerking van dit verlies.

De ouderling van dienst van de Protestantse Gemeente Culemborg, die tijdens de kerkdienst van 7 februari jongstleden mededeling deed van het overlijden van Arie Noordsij, noemde hem een zeer betrokken, beminnelijk en wijs persoon die veel voor de Protestantse Gemeente van Culemborg betekend heeft. Op zaterdag 13 februari werd Arie vanuit de Grote of Barbarakerk begraven op de begraafplaats, waarvoor hij een belangrijk deel van zijn leven dienstbaar was.

Uit de regio's

Tekst & Beeld Adam van Bergeijk

In de afgelopen periode heeft de VKB (en vooral: haar Afdelingen) niet stilgezeten. In allerlei ontmoetingen – die uiteraard allemaal online plaatsvonden – spraken kerkrentmeesters elkaar en waren er bijdragen door deskundigen. In vogelvlucht langs een aantal van dergelijke ontmoetingen.

Herbestemming en verbeterde exploitatie

In Zuid-Holland sprak Ruud Wiersum op 25 januari met kerkrentmeesters over herbestemming van kerkgebouwen. In dit webinar besprak hij drie casussen: (1) Hoe exploiteer je een kerkgebouw waarin ook erediensten een plaats hebben optimaal? (2) Hoe kun je waarde toevoegen door het kerkgebouw nieuwe functies te geven? (3) Hoe ziet een herbestemmingstraject van een kerkgebouw eruit, en hoe komt waardevermeerdering tot stand? De casussen lieten kansen van onroerend goed zien en manieren waarop die kansen waren verzilverd. Gelet op de belangstelling en de actualiteit van het onderwerp, bezint de Afdeling Zuid-Holland zich op een vervolg.

Dialoogavonden per regio in Noord-Brabant en Limburg

Afdeling Noord-Brabant en Limburg gaat via een viertal dialoogavonden met leden in verschillende regio's in gesprek. Kern van de gesprekken vormt het denken in scenario's.

Landelijk webinar over beleggen

Het denken in financiële scenario's was onderwerp van gesprek in een webinar op 10 februari. Huib van der Burg, bestuurslid en penningmeester van de VKB, leidde de avond. Een overweldigende hoeveelheid van 190 deelnemers vroeg het nodige van de organisatie. Het onderwerp over mogelijkheden bij beleggen werd door de deelnemers gewaardeerd: bijna 70% van de deelnemers gaf na afloop aan (grotendeels) tevreden te zijn. Vanwege de hoeveelheid deelnemers was interactie helaas tot een minimum beperkt. Daarom besluit de VKB om verder op dit onderwerp door te gaan, maar dan in kleinschaligere bijeenkomsten. Ook zijn er veel vragen binnengekomen, voor, tijdens en na het webinar. De vragen zullen worden beantwoord, waarmee kerkrentmeesters – die belangstelling hebben voor het onderwerp beleggen – hopelijk zijn geholpen.

Cursusavonden FRIS drukbezocht

Ook de cursusavonden over FRIS (Financieel Rapportage en Informatiesysteem) en het maken van een meerjarenbegroting in FRIS trok veel belangstellenden. Zo'n 150 kerkrentmeesters hebben in vier avonden kennisgemaakt met de mogelijkheden en konden hun vragen stellen aan cursusleiders Gerrit Oosterwijk en Theo Trox.

Regionale ontmoetingen en toerusting in Afdeling Utrecht

Kerkrentmeesters in de Ringen Zeist en Woerden spraken met elkaar over kerkrentmeesterlijke aspecten tijdens twee avonden in februari. Afdelingsvoorzitter Karin Sommer-de Vries is tevreden met de opkomst en de besproken onderwerpen en wil de avonden voortzetten. De Ringen Utrecht en Amersfoort zijn de komende maanden aan de beurt. Ook werd een speciale avond georganiseerd op 22 februari over het onderwerp 'het werkgeverschap van de kerkrentmeester'. Een dertigtal kerkrentmeesters kon vooraf vragen insturen die vervolgens werden besproken.

Interactieve avonden zijn niet meer weg te denken in Groningen en Drenthe

De ontmoetingen van kerkrentmeesters in de Afdeling Groningen en Drenthe zijn inmiddels een begrip. Gespreksleider Luit Spijk sprak al menig avond met kerkrentmeesters uit verschillende ringen. Inmiddels zijn er contacten

Het landelijke webinar over beleggen vroeg door de vele deelnemers het nodige van de organisatie.

gelegd tussen kerkrentmeesters naar aanleiding van deze avonden en samen met de gedeelde ervaringen, maakt dat dat de avonden zeker worden gecontinueerd. De avond op 21 januari in de Ring Winsum leverde deelnemers een goede tip op: een kerkrentmeester vertelde aan de andere deelnemers waar er subsidie kan worden verkregen voor de aanschaf van beschermingsmiddelen tegen corona.

Adviesraad VKB-Jong spreekt over ambtsopvattingen

Ook de Adviesraad VKB-Jong kwam digitaal bijeen, op zaterdag 20 februari. De deelnemers, waaronder voorzitter Rik Buddenberg, vice-voorzitter Gert Koffeman en jongere kerkrentmeesters spraken over ambtsvisie en wisselden ervaringen uit. Een volgende ontmoeting is gepland.

Regionale gesprekken in Delta

In Afdeling Delta blijven kerkrentmeesters met elkaar in gesprek, onder andere via ontmoetingsavonden die online plaatsvinden. Kerkrentmeesters in Zeeuws-Vlaanderen maakten al met elkaar kennis in het najaar van 2020 in Hoek en ontmoetten elkaar in februari online. Ook kerkrentmeesters op Schouwen-Duiveland, Tholen en Sint-Philipsland maakten dankbaar gebruik van de mogelijkheden van Microsoft Teams. Op het moment van schrijven is een interactieve avond in de Hoeksche Waard gepland.

De toekomstige, digitale initiatieven die staan gepland, zijn te vinden in de agenda op de website van de VKB (zie: www.kerkrentmeester.nl/agenda).

Hoe leuk het is in het VKB bestuur

“De landelijke kerk behoeden voor centralisme”

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Gert Koffeman, Henk van der Wal, Wilnanda Hukom

In dit dubbelinterview vraag ik aan twee bestuursleden, waarvan één ook in een afdelingsbestuur zetelt, waarom ze dat zo leuk vinden. Niet vanwege de betekenis voor een CV ('de VKB is er niet voor mijn CV maar mijn CV is er voor de kerk'), of om 'maatschappelijk verantwoord bezig te zijn' maar gewoon voor henzelf.

Toevoegen

Jullie kunnen allebei bogen op indrukwekkende maatschappelijk carrières. Wat voegt dan nog het VKB bestuurslidmaatschap toe?

Gert Koffeman: “Mijn ervaring met kerkelijke activiteiten is dat ik nooit dichter bij de kerk betrokken was dan wanneer ik een functie in een kerkelijke organisatie bekleedde. Als dat stopte miste je dat, die betrokkenheid, die nieuwsgierigheid. Het verrijkt je eigen spiritualiteit, maar ook wat je uitstraalt naar anderen. Dat geldt ook voor de VKB, wat we met zijn allen hebben gedaan, de sfeer in het bestuur, de warmte, de collegialiteit. Allemaal mensen met heel veel ervaring maar die ook open staan voor elkaar, er niet tegenop zien van elkaar te leren. Je inzetten voor de VKB is goed voor jezelf, voegt toe, je raakt geïnspireerd, het houdt je jong.”

Henk van der Wal: “Het is een terrein waarin je maatschappelijke rol en je persoonlijke overtuiging elkaar het meest raken. Op allerlei terreinen ben je maatschappelijk actief en probeer je van betekenis te zijn vanuit die rol, maar als de kerk erbij komt, wordt dat verbonden met je persoonlijke overtuiging. Dan kan ik iets toevoegen aan datgene wat ik het meest bij mezelf vind. Je kunt een bijdrage leveren aan de mogelijkheid dat er een faciliteit is, een kerk is, een bovenlokale kerk is, die mensen in staat stelt een geloofsgemeenschap te vormen. Het mooie is dat je het doet met mensen die uit een hele andere context van de samenleving komen, samen, niet concurrerend maar complementair. Zij vertegenwoordigen het brede palet waar de kerk voor staat.”

“Dat speelt nog duidelijker in operationele zin in het afdelingsbestuur. Dan heb je contact met lokale gemeenten, je kunt zorgen voor verbinding. Gemeenten zoeken hoe ze voort kunnen gaan, en daar kun je ze bij helpen. Bijvoorbeeld om het gebouw, de geloofsgemeenschap in stand te houden.”

Ontwikkelingen in de kerk

Gert: “De functie van de VKB heeft bovendien een extra dimensie in het tijdperk waarin we leven. De kerk verkeert in een kritieke fase. Jongeren, zo’n 20.000-25.000 per jaar verlaten de kerk, vinden haar saai, niet relevant, hebben het te druk... Heel erg zorgwekkend. Tegelijk zie je een ontwikkeling in de kerk: zoeken naar nieuwe modellen, netwerkconstructies, bovenlokale initiatieven, digitalisering, pioniersplekken, informelere spiritualiteit (kliederkerk), allemaal nieuw, actueel en veelal op jongeren gericht. Die twee ontwikkelingen schuren met elkaar, en dat maakt het tegelijkertijd razend interessant.”

“De digitale generatie heeft een enorme voorsprong, dat zie ik aan mijn eigen kleinkinderen. Daar, op dat punt staat de VKB. Ik ben ongelooflijk blij met het nieuwe initiatief voor een jongeren netwerk, VKB-jong, daar hebben

we de *Leeuwarder Courant* kort geleden mee gehaald. Ik zeg: doe mee, zoek die inspiratie, ga in de frontlinie staan. Daar kan de VKB je ontzettend bij helpen, en jijzelf kan met behulp van de VKB veel uitdragen.”

Henk: “En wat is er dan mooier dan dat je zelf ideeën hebt hoe de kerk eigenlijk zou kunnen functioneren. Je bent in de gelegenheid om deel te nemen aan een platform waarin je invloed hebt op de wijze waarop de kerk zich kan organiseren. Niet alleen voor de lokale situatie, maar ook met een uitstraling die landelijk impact kan hebben. Ik zie veel potentie voor de VKB om deze rol steeds meer te vervullen. Niet met zijn allen een avond vergaderen en weer naar huis gaan, maar impact hebben op de manier waarop de kerk zich ontwikkelt. Ik vind een van de belangrijkste punten om de landelijke kerk te behoeden voor centralisme. Dat zijn grote woorden, maar er zijn altijd bewegingen gaande, vooral als je een sterk of groot apparaat hebt in het Utrechtse. Als je ziet dat decentraal, op lokaal niveau of bovenlokaal niveau, men aan het zoeken is en daartegen heel wat grenzen aanloopt, dan moet je juist daar helpen. De ontwikkeling van kerk-zijn vindt plaats op het grondvlak, in de gemeente. Het centrale apparaat moet hieraan ondersteunend zijn.”

Hoogtepunten en uitdagingen

Kunnen jullie hoogtepunten uit het bestuur benoemen? En waar kijken jullie naar uit? Dus eigenlijk: dit speelt op dit moment, of dit heeft gespeeld, dit zijn de dingen waarvoor we denken dat VKB ertoe doet, en we hebben er ook lol in om dat te bewerkstelligen? En welke dingen vormen in de toekomst de uitdagingen voor de volgende generatie bestuursleden?

Gert: “Waar ik tevreden over ben: de ontwikkelingen om met man en macht, in een klein bestuur, het werk van de VKB verder te professionaliseren. Beleid te hebben ontwikkeld met kerndoelen, naar een positie als centraal aanspreekpunt op het gebied van kerkbeheer. We hebben de techniek erop losgelaten, de personele bezetting aangevuld, de structuren aangepast. Met een professionele bureau- en bestuursorganisatie; kijk eens naar de website van de VKB, wat er allemaal speelt, welke informatie er nu op staat, vergelijk die met een paar jaar geleden. En

Over Gert Koffeman

Gert Koffeman (Hilversum, 1948) doorliep een loopbaan bij de vervoersbond CNV. Later was hij onder meer voorzitter van de Christelijke politiebond, en van de Christelijke schippersbond. Van 1989 tot 1994 was hij lid van de Tweede Kamer namens het CDA. In zijn vrije tijd bekleedde (en bekleedt) hij veel nevenfuncties, onder andere gemeenteraadslid (Oudewater, 2010 tot 2018) en afdelingsvoorzitter van het Rode Kruis. Momenteel is hij vicevoorzitter van de VKB.

vergelijk de ambities in de jaarplannen met een paar jaar geleden, een ongelofelijk verschil.”

Henk: “Ik zou het verlangen willen uitspreken dat we een bijdrage kunnen leveren, dat geloofsgemeenschappen zich vooral inhoudelijk kunnen blijven ontwikkelen om er als kerk, als geloofsgemeenschap te zijn. Ik zeg met opzet geloofsgemeenschap, omdat ik geloof dat de kerk als institutie in zijn huidige vorm niet overeind blijft. Maar dat geloofsgemeenschappen zich ontwikkelen, in plaats van wat je nu heel veel ziet: dat men op heel veel plaatsen bezig is om het gebouw, de kerk zoals die altijd was, te redden. Mijn verlangen is dat dat leidt naar een situatie waarin geloofsgemeenschappen er weer toe doen in de samenleving. Dat de ‘kerk’ daarin zijn functie krijgt in een nieuwe vorm,

welke vorm weet ik niet. En ik denk dat ik daar een bijdrage kan leveren vanuit een platform als de VKB omdat je daar mensen helpt. Een voorbeeld: ik was inleider bij een cursus meerjarenbegroting, daar is veel belangstelling voor. In een rondje waarin de vraag gesteld werd of men ervaring had met meerjarenbegrotingen, bleek dat een groot deel dat had. Echter, bleek mij dat de werkelijke reden daarachter niet meerjarenbeleid was, maar het verkrijgen van een solvabiliteitsverklaring, die vereist is bij het beroepen van een predikant. En dan denk ik: mensen, wordt wakker, er staat veel meer op het spel. Kennelijk is dat onvoldoende duidelijk, want de mensen die in de kerk bezig zijn doen het zoals ze het altijd gedaan hebben. Dat is precies waartegen de jongeren ageren: doe het niet zoals het altijd is gedaan maar ga het op een andere manier doen. Samen met de VKB kunnen we dat voor elkaar krijgen. Het is van belang, dat er goede bestuurders zijn op regionaal en lokaal niveau. Creëer de voorwaarden, zodat je je als geloofsgemeenschap kunt ontwikkelen. Zorg dat we niet blijven hangen in: hoe houden we het gebouw overeind, hoe krijgen we 2/10 formatieplaats erbij, vroeger was het beter. Dat alles is uiteindelijk blokkerend voor de ontwikkeling van je geloofsgemeenschap."

Gert: "En dan is het goed de unieke positie van de VKB te benadrukken. De VKB is ontstaan en vindt zijn bodem in de lokale kerk, mensen die vanaf het grondvlak zoeken naar hun bestemming. Niet ingewikkeld, geen theologische hooggeleerde stellingen innemen maar als gewone mensen een weg te vinden naar de toekomst. Daar herkennen wij elkaar ook in. We zijn geen theologen, maar vertegenwoordigers van de lokale kerken. Daarin kunnen we bijvoorbeeld complementair zijn met de Dienstenorganisatie, waar we overigens prima mee samenwerken."

Het belang van de VKB

Zijn potentiële bestuurders op de hoogte van het belang en de impact van de VKB?

Henk: "De VKB doet veel en goed werk voor de kerk in het bijzonder voor de randvoorwaardelijke zaken zoals geld, mensen, organisatie en gebouwen. We laten te weinig zien wat de impact van ons werk is. Ik denk omdat we ons niet met het primaire proces bezighouden, maar met de randvoorwaarden. Als alles loopt zoals het moet, dan valt het weinig op. Als voorbeeld kun je een school nemen: wie is daar de belangrijkste persoon voor de leerlingen? Natuurlijk de docenten, maar wat te denken van de conciërge? Als die zijn werk niet doet, loopt alles in het honderd, de deur blijft 's ochtends zelfs op slot. En als je dat naar grote organisaties vertaalt dan zie je dat alle aandacht naar de primaire processen gaat. De ondersteunende processen zijn letterlijk randvoorwaardelijk. Dat geldt ook voor de kerk, als het over beheer gaat dan moet je juist zorgen dat de elektra goed geregeld is, de ict, de salarissen, alles op managementniveau. Wil de kerk een goede plek vinden dan moet aan die voorwaarden voldaan zijn. Beheer is ondersteunend maar cruciaal, en kennelijk zijn wij onvoldoende in staat om dat uit te leggen. Als je maatschappelijk betrokken bent dan stel je je dienstbaar op. Dat is ook de manier waarop je de VKB kunt neerzetten als het over de landelijke kerk gaat: dienstbaar, maar wel kritisch, en met een vrije rol van volgen en sturen."

Hoe moeten we het belang van de VKB vertellen? Is er een samenvattend begrip, een met de VKB vergelijkbare organisatie in een andere maatschappelijke context die algemeen bekend is?

Gert: "Als je al een bestuurlijke analogie zoekt dan zou ik, een tikkeltje gewaagd, een parallel kunnen trekken met de Sociaal Economische Raad. Daar heb je het grondvlak en alle bestuurlijke elementen bij elkaar. En tegelijk een instituut dat heel invloedrijk is, en heel krachtig adviseert aan de regering."

Tot slot

Hebben jullie nog een nabrander?

Gert: "Nog één ding: dat heeft te maken met de portefeuilles in het bestuur [in het VKB bestuur kennen we portefeuillehouders voor de vier werkterreinen van de VKB: mensen, gebouwen, geld en organisatie, red.]. Het is goed om te benadrukken dat het bestuur voor elk wat wils biedt. We zijn mensen die vanuit allerlei disciplines en kennis hun eigen bijdrage leveren, en de synergie van die kennis is wat zich in het bestuur ontplooit. De een heeft verstand van gebouwen, een ander van organisatie, weer een ander van personeelsmanagement... Je eigen kennis wordt daar enorm door verrijkt, je wordt meer een generalist. Jouw kennis doet ertoe en helpt mee om als bestuur samen te groeien. Binnenkort ontstaan er een aantal vacatures met daarmee kansen voor nieuwe betrokken bestuurders. Daarom: meld je aan, stap in de frontlinie! Goed voor onze kerk, en een fantastische verrijking van jezelf!"

Over Henk van der Wal

Henk van der Wal (1954) studeerde onder meer pedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen en had daarna een groot aantal functies als directeur en bestuurder in het onderwijs. Hij was tot 2007 verbonden aan Windesheim en is momenteel in deeltijd bestuurder van de Stichting Speciaal Onderwijs Kampen e.o. Daarnaast heeft hij sinds 2008 een bureau voor bestuur en interim management, van waaruit hij op interimbasis bestuurs- en managementfuncties uitoefent bij universiteiten, hogescholen en ROC's. Hij vervulde en vervult een groot aantal nevenfuncties, was voorzitter van de diakenen en kerkrentmeesters in zijn woonplaats, lid van de raad van toezicht van verschillende onderwijsinstellingen en momenteel lid van het bestuur van de VKB en voorzitter van de VKB Afdeling Overijssel-Flevoland.

■ Implementatie Microsoft 365 bij de Protestantse Gemeente te Gorinchem

Tekst Bert van Rijssen Beeld PR

Microsoft 365 (voorheen: Office 365) is een online omgeving waarin de softwaregigant een aantal van zijn succesvolle producten heeft ondergebracht, onder andere de tekstverwerker Word, het spreadsheetprogramma Excel, de presentatietool PowerPoint, de e-mail omgeving Outlook, het intranet Sharepoint, de cloudopslag Onedrive en last but not least de sinds corona zeer populaire beeldbelfunctionaliteit Teams. Non-profit organisaties kunnen er vaak gratis gebruik van maken.

De VKB heeft een ANBI status en hanteert ook al enkele jaren Microsoft 365; in de nieuwe ICT configuratie die binnenkort wordt afgerond zal ook het CRM instrument Dynamics een belangrijke rol spelen.

Maar ook gemeenten kunnen gratis gebruik maken van Office 365. Er wordt veel en graag gebruik van gemaakt zeker in de digitale boost die corona ons heeft gebracht. Hugo Moret van de Protestantse Gemeente Gorinchem schreef over zijn ervaringen bij het in gebruik nemen ervan door zijn gemeente: "Via Techsoup is het voor non-profit en ANBI-instellingen mogelijk om gratis licenties te krijgen voor, onder andere, Microsoft 365. Eerst was een nummer van de Kamer van Koophandel vereist, maar eind 2019 bleek dat we als kerk ons IncassantID konden gebruiken: dat is uniek voor iedere kerkgemeente." [Ondertussen zijn alle gemeente behorend tot de Protestantse Kerk ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, red.]

"Nadat we goedkeuring van Techsoup kregen konden we ons aanmelden bij het programma van Microsoft. De licenties vereisen wel een creditkaart, maar de factuurbedragen zijn nul. Eind 2019 konden we ermee aan de gang. Net voor de coronacrisis hadden we alles actief en kon er direct gebruik gemaakt worden van de online-vergaderomgeving."

"Microsoft 365 is gebouwd rondom Onedrive (voor ieder account is 1TB aan opslag beschikbaar). Teams en Sharepoint zijn daarin verweven en maken het tot een zeer krachtige samenwerkingsomgeving. Op alle (mobiele) apparaten kun je de gratis Office-apps installeren zodat je eenvoudig bij e-mail en (gedeelde) mappen en bestanden kunt komen:

Outlook, Teams, Word, etcetera. In principe staat alles in de Cloud en worden geen lokale bestanden gebruikt."

"Via de website van de kerkgemeente is een link gemaakt naar de webbrowser omgeving van Microsoft 365 waarmee alle applicaties op alle soorten apparaten toegankelijk zijn, zonder apps."

"Via Teams kun je in je agenda waarin (online)-vergaderingen ingepland worden. Vergaderruimtes en beamers kunnen ook ingepland worden. Daarvandaan kun je eenvoudig deelnemen. Ook kun je chatten of (video)bellen met één of meerdere accounts tegelijk. En natuurlijk kun je bij de online-bestanden die voor de vergadering nodig zijn."

"Via Sharepoint zijn meer mogelijkheden beschikbaar voor alle opgeslagen bestanden. Er kunnen eenvoudig webpagina's worden gemaakt met bijvoorbeeld uitleg en filmpjes. Of eenvoudige toegang tot alle (archief) documenten voor een vergadergroep. In Gorinchem hebben we ervoor gekozen om pagina's niet openbaar via internet beschikbaar te maken, dat kan wel. Nu kun je er alleen maar bij als je een (gast)account hebt."

"Bonus: We hebben ook voor 10 apparaten licenties van de volledige Office-pakketten voor Mac/pc gekregen. Dat kan handig zijn voor de beroepskrachten binnen de kerk."

"Nu we een jaar onderweg zijn beseffen we dat het allemaal heel handig is, maar dat er ook nog best veel gebruikers niet eenvoudig al die mogelijkheden doorzien of durven/kunnen gebruiken. We moeten allemaal wennen aan online-vergaderingen, maar de mogelijkheden zijn wel beschikbaar en ze worden steeds meer geaccepteerd en gewaardeerd."

Voor meer informatie: hugo.moret@pggmail.nl of neem contact op met onze ICT partners. De contactgegevens vindt u op www.kerkrentmeester.nl bij de tab 'Partners en Adviseurs'.

■ Proefproject onderzoekstool SmartAllies voor gemeenten afgerond

Gedurende zes maanden konden gemeenten gratis gebruikmaken van het onderzoeksinstrument SmartAllies (een manier om online enquêtes te maken, aan gemeenteleden te sturen en de reacties te verwerken). Per 1 februari liep de proef af. Het instrument blijft beschikbaar voor gemeenten, maar vanaf nu tegen (beperkte) kosten.

Meer dan tien gemeenten hebben zich aangemeld voor de proef; een handvol daarvan hebben daadwerkelijk onderzoek ermee uitgevoerd. Dat is wel wat teleurstellend; MarketResponse (het bureau dat de tool beschikbaar stelde) en de VKB hadden gehoopt op een grotere belangstelling om de proef als geslaagd te kunnen beschouwen. Extra jammer, omdat de gemeenten die er wel mee hebben gewerkt dat als heel leerzaam en nuttig hebben ervaren.

Heel bruikbare informatie

Bij het onderzoeksinstrument werd een 'voorgekookte' vragenlijst meegeleverd, waarmee gemeenten de effecten van de coronatijd op de kerkbeleving, en het oordeel van gemeenteleden over de genomen maatregelen konden peilen. Eén van de gemeenten die daarvan gebruik maakten was de Maartenskerk uit Doorn. Initiatiefnemer Leo de Haij stelde ons enkele resultaten ter beschikking.

Analyse en vervolg

Misschien wordt teveel van vrijwilligers-kerkrentmeesters verwacht om zo'n veelzijdig en professioneel instrument als SmartAllies op stel en sprong op te pakken en te omarmen. Anderzijds worden kerkrentmeesters uitgedaagd om steeds meer te gaan sturen op feitelijke informatie (kijk maar naar het PAKBit initiatief van de VKB) om de ontwikkelingen in de gemeente niet volgend, maar vooruitkijkend tegemoet te treden. En daar kan onderzoek onder de leden toch een belangrijke rol spelen. Wordt vervolgd, dus!

Willem Brethouwer

Casus Maartenskerkgemeente

De enquête werd uitgezet onder circa 700 leden waarvan een verheugend aantal van ruim 50 deze online, en ruim 20 op papier invulde.

Gemeten werden onder meer de tevredenheid over de contacten met de gemeente (75% tevreden of heel tevreden) en de informatievoorziening vanuit de gemeente (91% tevreden of heel tevreden). Ook leverde het onderzoek informatie op over de mate van gebruik van communicatiemiddelen door de gemeente: kerkblad 87%, digitale nieuwsbrief 75%, online kerkdienst 79%, daartegenover sociale media slechts 6%. 68% had contact met contactpersonen uit de gemeente, waarvan de meeste via e-mail (42%) of telefonisch (39%).

82% woonde een of meer online diensten van de gemeente bij, en toch ook 27% die van andere gemeenten. 90% ervoer de online diensten als (zeer) positief, 60% voelde zich als lid (sterk) verbonden met de gemeente daardoor. 21% volgde de online diensten vaker dan fysieke kerkdiensten, daarentegen ook 21% juist minder vaak. 11% ervaart de online diensten als positiever dan de fysieke dienst maar 50% toch juist negatiever. 73% heeft over de online diensten met andere gemeenteleden gesproken. 93% gaat, als dat weer kan de fysieke dienst (misschien) weer bezoeken, en dat is voor 89% even vaak of vaker dan vóór corona.

Allemaal waardevolle informatie waar de gemeente het toekomstige beleid inzake organisatie van diensten en gebruik van communicatiemiddelen op kan afstemmen.

Maar misschien nog waardevoller zijn de antwoorden op de open vragen, of bemoedigender. Wat te denken van dit citaat: "De vitaliteit en veerkracht die de Maartenskerk heeft betoond in coronatijd vind ik indrukwekkend! De inzet van online techniek was een groot genoegen. Ook het omzien naar elkaar is onverminderd maar wel aangepast (bijvoorbeeld veel meer bellen, e-mailen en kaartjes sturen)." En hoe om te gaan met: "Al dat online gedoe staat mij nogal tegen. Op zich prachtig dat het kan, maar ik heb er niet zoveel mee."

Ons bereikte het verdrietige bericht van het overlijden van Willem Brethouwer, directeur-oprichter van het bureau MarketResponse, en warm voorstander van onderzoek door gemeenten onder hun leden. Nog in het meinumner van *Kerkbeheer* 2020 hield hij een vurig pleidooi voor een *mindshift* bij bestuurders van plaatselijke gemeenten, om informatie niet routinematig te verschaffen en te consumeren, maar haar dichterbij de mensen te brengen en hen mee te nemen in de noodzakelijke besluitvormingsprocessen. Niet alleen registreren en beheren dus maar ook signaleren en agenderen.

Synode januari 2021

Tekst Jos Aarnoudse (mede op basis van PR) **Beeld** PKN

Door de aanhoudende coronamaatregelen kon de Generale Synode van de Protestantse Kerk in januari niet doorgaan. Toch gedoogde een aantal belangrijke zaken geen uitstel. Dus met een zeer afgeslankte agenda is er in januari toch 'synode gehouden', maar op een alternatieve manier.

Een eerdere zitting van de synode, met vergadergroepen op diverse locaties per beeldscherm verbonden, is niet goed bevallen. Daarom is er als noodregeling deze keer gekozen voor een andere manier van besluitvorming. Het komt erop neer dat er digitale schriftelijke overlegondes aan de uiteindelijke besluitvorming vooraf zijn gegaan. Adviezen en amendementen zijn op die manier verzameld en door het moderamen van de synode verwerkt tot definitieve besluitvoorstellen. Daarover zijn de meningen van de synodeleden gepeild, waarna het synodemoderamen op basis daarvan in een vergadering de formele definitieve besluiten nam.

1. Beleidskader voor de Dienstenorganisatie

Op die manier is het strategisch beleidskader voor de Dienstenorganisatie op vrijdag 29 januari 2021 vastgesteld door het synodemoderamen na het peilen van de mening van de Generale Synode. Er is veel enthousiasme over de toekomstgerichte beweging die de Protestantse Kerk, en dus ook de Dienstenorganisatie, wil inzetten. Het beleidskader geeft de richting aan voor de Dienstenorganisatie voor de periode 2021-2024.

Ds. René de Reuver, scriba van de Protestantse Kerk

Geïnspireerd door de visienota van de synode die in 2020 werd vastgesteld, wil de Dienstenorganisatie samen met gemeenten en klassicale vergaderingen zoeken naar nieuw toekomstperspectief. Diverse analyses en onderzoeken zijn medebepalend voor de te maken keuzes. Uit onderzoek onder gemeenten blijkt dat veel gemeenten moeite hebben met het maken van toekomstgerichte keuzes. Daarbij is de predikant vaak zoekende naar haar of zijn rol.

Voor de Dienstenorganisatie volgt uit de onderzoeken en analyses ook een stevige agenda. Er is een transformatie van de Dienstenorganisatie nodig om echt van betekenis te kunnen blijven voor de kerk. Om te voorkomen dat de Dienstenorganisatie een nieuw dienstverleningsmodel ontwikkelt dat niet voldoende aansluit op de behoeften van gemeenten, gaat de Dienstenorganisatie (afhankelijk van de corona-ontwikkelingen) in 2021 eerst het land in om te luisteren naar gemeenten. Bij welke toekomstgerichte vragen hebben zij advies nodig? Op welke wijze willen zij door de Dienstenorganisatie ondersteund worden? De bedoeling is dat deze luisterronde in september 2021 start. Tot die tijd heeft de Dienstenorganisatie nodig om een deel van de huidige werkzaamheden af te ronden en de organisatie zo in te richten dat deze aansluit bij het nu aanvaardde beleidskader (overigens te lezen op de website van de Protestantse Kerk).

2. Rapport 'Lichter kerk-zijn'

Naast het beleidskader voor de Dienstenorganisatie is het rapport 'Lichter kerk-zijn' door het moderamen vastgesteld na het peilen van de mening van de Generale Synode over dit rapport. Tijdens de peiling stemden synodeleden unaniem voor dit rapport.

De essentie is dat bij veel gemeenten behoefte is aan een lichtere structuur, vanwege onder andere vergrijzing en tekort aan ambtsdragers. Een projectgroep heeft de afgelopen maanden met veel kleine gemeenten gesproken. Bezinning op de kern van kerk-zijn (de vijf basistaken van de kerkorde) blijkt nodig. Dit wordt breed erkend en is tegelijk lastig, omdat het een andere kijk vraagt op kerk-zijn dan de gangbare, waarin de bekende structuren en de eigen (juridische) zelfstandigheid van een gemeente een belangrijke plaats hebben. Uiteraard is samenwerken met andere gemeenten een goede mogelijkheid om de kern van kerk-zijn te realiseren, maar in de praktijk stagneert dit proces vaak. Hoewel het vormen van een huisgemeente sinds 2017 kerkordelijk ook een mogelijkheid is, roept dat nog veel aarzeling op. Volgens het aangenomen rapport moet het imago van huisgemeenten verbeterd worden.

De Dienstenorganisatie zal de aankomende periode de aanbevelingen uit het rapport (laten) uitvoeren. Synodescriba dr. René de Reuver was verheugd over de support van synodeleden voor dit rapport. "De aanvaarding hiervan is een zegen voor kleine gemeenten. Ik hoop dat kleine gemeente hierdoor het gevoel hebben echt in beeld te zijn en dat er met hen wordt meegedacht."

3. Vrijgevestigde geestelijk verzorgers

Vrijgevestigde geestelijke verzorgers (predikant of kerkelijk werker) kunnen voortaan een bijzondere opdracht van een ambtelijke vergadering binnen de Protestantse Kerk ontvangen. Ook dat heeft het synodemoderamen – na peiling onder synodeleden – tijdens de buitengewone moderamenvergadering van 29 januari jongstleden besloten.

Dr. René de Reuver: "Prachtig dat we geestelijk verzorgers in de eerste lijn voortaan deze zending kunnen geven. Ik hoop dat het hen houvast geeft in hun werk. Dat ze zich gesteund weten door de kerk. Dat zij door hun zending mede bijdragen aan de presentie van de kerk in de samenleving en een zegen zijn voor ieder die een beroep op hen doet."

Deze nieuwe regeling is nog niet meteen van kracht. Er moet eerst nog één en ander worden ingericht. Zodra dat het geval is, wordt dit uiteraard bekend gemaakt. Wel zijn de voorwaarden voor het ontvangen van deze zending als vrijgevestigde geestelijk verzorger al duidelijk. Namelijk:

- De vrijgevestigde geestelijk verzorger moet zijn ingeschreven in het register van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzoorgers (SKGV).
- Er wordt een begeleidingscommissie ingesteld voor vrijgevestigde geestelijk verzorgers.
- De vrijgevestigde geestelijk verzorger dient een openbare omschrijving van zijn of haar aanbod op te stellen, conform de beroepsstandaard van de Vereniging van Geestelijk Verzoorgers (VGVZ). Daarop moet ook vermeld staan dat dit werk gedaan wordt als protestants geestelijk verzorger en als predikant of kerkelijk werker van de Protestantse Kerk in Nederland.
- De geestelijk verzorger zorgt voor registratie als zodanig bij de Kamer van Koophandel.
- De geestelijk verzorger beschikt over een portfolio van voldoende omvang.

Ook voor gemeentepredikanten of kerkelijk werkers in gemeenten is het mogelijk om aanvullend te werken als vrijgevestigde geestelijk verzorger. Dat betekent onder andere wel dat zij in hun hoedanigheid van geestelijk verzorger geen cliënten aanvaarden die lid zijn van dezelfde gemeente als waar aan zij als predikant of kerkelijk werker dienstdoend zijn.

Het zijn de maatschappelijke ontwikkelingen die de kerk hiertoe hebben gebracht. Waar in 2015 nog in een rapport over het predikantschap werd gesteld dat dit onverenigbaar zou zijn met inschrijving bij de Kamer van Koophandel als 'ondernemer', is dit nu dus losgelaten. Er is immers (met subsidie) terecht ruimte gekomen voor de ontwikkeling van een eerstelijns geestelijke verzorging in ons zorgsysteem, waarbij zelfstandige geestelijk verzorgers, ook met een zending vanuit de Protestantse Kerk in Nederland goed werk kunnen doen.

■ Nieuwe klokkenstoel begraafplaats Siegerswoude

Met meer dan een half jaar vertraging door coronaperikelen, is dan toch de nieuwe klokkenstoel op de uitbreiding bij het oude kerkhof van Siegerswoude opgeleverd.

Het bouwkundige deel van deze stoel is als leerwerkproject gebouwd door studenten en docenten van ROC Friese Poort te Drachten. De 180 kilogram zware luidklok is gegoten en compleet luidklaar opgeleverd door Klokken- en Kunstgieterij Reiderland te Finsterwolde. Protestantse Gemeente It Keningsfjild, eigenaar en beheerder van de begraafplaats en Uitvaartvereniging De Laatste Eer Siegerswoude-Frieschepalen, vertegenwoordiger van de inwoners van de beide dorpen, hebben het project gefinancierd.

De vraag naar een klokkenstoel op de begraafplaats van Siegerswoude deed zich voor, nadat door de toenmalige Hervormde gemeente Opsterland-Noord de kerk van Bakkeveen in 2012 werd verkocht en in 2013 de uitbreiding van de begraafplaats gereedkwam. Voorgesteld werd om de klok uit de kerk van Bakkeveen te verhuizen naar een nieuw te bouwen klokkenstoel in Siegerswoude. Na grondig onderzoek van de klok bleek dat dat een brug te ver was.

Het college van kerkrentmeesters was bereid geld in het project te steken, mits de beide dorpen ook een substantiële bijdrage zouden leveren. De kosten van het eerste ontwerp waren dusdanig hoog dat en het college en de beide dorpen daar geen heil in zagen.

Door het duurdere, zogenaamde Opsterlandse model, te vervangen door onze eenvoudige klokkenstoel van Bakkeveen te kopiëren en ROC FRIESE POORT in te schakelen, was de kostenraming inmiddels gehalveerd van €31.000,00 naar €15.000,00. De bijdrage van de Uitvaartvereniging tenslotte zorgde ervoor dat de financiering in december 2016 rond kwam.

De nieuwe klok is in mei 2020 in de door ROC Friese Poort prachtig opgeleverde klokkenstoel gehangen.

Boekhoudprogramma's

Welke moeten we kiezen?

Tekst Nelline Breukhoven **Beeld** Pixabay

Kerken veranderen, ze krimpen of worden juist groter. De administratie wordt uitgebreider, of krimpt juist. Dit zijn allemaal zaken die invloed hebben op het functioneren van uw boekhoudprogramma. Voor het effectief voeren van een administratie is het belangrijk dat uw boekhoudprogramma zo goed mogelijk aansluit bij uw wensen.

Stel, het oude boekhoudprogramma wat altijd gebruikt werd, voldoet niet meer en u wilt overstappen op een ander programma. Welke is dan het beste?

Om u bij uw zoektocht te assisteren, heb ik onderzoek gedaan naar verschillende boekhoudprogramma's. De lijst van programma's die ik onderzocht heb, is verre van compleet, maar wellicht geeft het handvatten voor uw eigen onderzoek.

Bij de overstap naar een ander boekhoudprogramma wordt meestal geadviseerd om in het nieuwe programma een verse start te maken. Dat voorkomt dat er verouderde gegevens meekomen in uw nieuwe administratie. Wilt u toch liever uw oude boekhouding meenemen, dan is Exact Online wellicht iets voor u. Exact Online biedt de mogelijkheid om gegevens uit de oude administraties vanuit bijvoorbeeld Twinfield te importeren. Dat maakt het makkelijker om vergelijkingen te maken met voorgaande jaren.

Veel boekhoudprogramma's hebben een proefversie. Dat biedt u de mogelijkheid om het programma uit te proberen zonder ergens aan vast te zitten.

Speedbalance, tegenwoordig Banana, is daar een voorbeeld van. Dit is een heel basic programma waarin u naar eigen believen het rekeningschema kunt aanpassen. Het biedt de mogelijkheid om een aantal extra functies toe te voegen. Het is eenvoudig om in dit programma overzichten en rapporten te maken. Het is een heel gebruiksvriendelijk, basic programma, geschikt voor een kleine, niet veeleisende administratie.

Veel programma's kunnen communiceren met andere systemen die in de kerk gebruikt worden. Zo kan Twinfield bijvoorbeeld gekoppeld worden aan LRP. In Twinfield is het

eenvoudig om rapportages, zoals een kolommenbalans te maken. Twinfield heeft een automatische koppeling met ABN Amro, ING, Knab en Rabobank. Daardoor is het mogelijk om de bankafschriften elke dag automatisch in de administratie te laten komen, dat scheelt handwerk. Twinfield heeft heel veel opties en mogelijkheden. KKA is Twinfield-dealer en biedt extra ondersteuning en trainingen aan.

Veel gemeenten gebruiken tegenwoordig een collecte app, zoals Scipio. Het kan dan handig zijn om dit te koppelen aan het boekhoudprogramma. Hagru biedt deze mogelijkheid met het programma CashflowPro. CashflowPro kan namelijk gekoppeld worden aan Scipio. CashflowPro is ontwikkeld voor kerken. Het is bijvoorbeeld mogelijk om de standaard rekeningschema's van de PKN te gebruiken. Vanuit CashflowPro kunnen exports gemaakt worden naar Excel- en pdf-documenten voor extra documentatie of berekeningen. Voor de veeleisende gebruiker is het mogelijk om het programma uit te breiden met allerlei modules, waaronder een begraaftaatsmodule.

Het kan handig zijn om met meerdere mensen tegelijk de boekhouding te bekijken. Daarvoor kan een onlineprogramma erg handig zijn. KLA Online is daar een voorbeeld van. In KLA is het mogelijk om naast de gewone administratie een bijdragenadministratie bij te houden. De toezeggingen kunnen dan gekoppeld worden aan de ontvangsten.

Als u zelf een ledenadministratie bijhoudt en deze graag wilt koppelen aan het boekhoudprogramma, dan is OVAS Online wellicht iets voor u. Met OVAS is het mogelijk om naast de boekhouding een uitgebreide ledenadministratie bij te houden, waarbij leden ingedeeld kunnen worden in wijken.

Voor de wettelijke bewaarplicht van zeven jaar is het niet nodig om uw oude administratie om te zetten naar het nieuwe programma. Alle benodigde gegevens kunnen uit het oude pakket gehaald worden, en samen met de boekingsstukken zijn dat de gegevens waarmee u voldoet aan de bewaarplicht.

Er zijn dus tal van mogelijkheden. Het ene pakket is uitgebreid, het andere is compact. Het ene programma staat op uw pc, het andere werkt alleen online. Vindt u het belangrijk dat het programma een koppeling heeft met LRP? Of heeft u liever een koppeling met Scipio? Heeft u graag een begraaftaatsmodule erin? Of wilt u alles zo simpel mogelijk houden? Voor al uw wensen is wel een programma te vinden. Als u het nodig heeft, zijn er verschillende organisaties, als Hagru en KKA, die u kunnen helpen bij uw zoektocht.

Aandacht voor de richtlijn begraafplaatsen en ondersteuning door middel van trainingen

Tekst Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen **Beeld** Nico de Jong

Het beroep van beheerder van een begraafplaats is er een die niet hoog scoort in populariteit. Tegelijkertijd merken beheerders deze dagen dat het drukker is dan gebruikelijk. De invloed van corona gaat niet ongemerkt voorbij, maar ook allerlei andere ontwikkelingen zorgen ervoor dat het uitdagend kan zijn om een begraafplaats op de langere termijn in stand te kunnen houden.

Denk bijvoorbeeld aan de terugloop in vrijwilligers, de milieueisen en de toenemende kosten voor onderhoud, terreinen en gebouwen. Door de toename van het aantal crematies zal er wellicht sprake zijn van een afname van de uitgifte van grafrechten voor de begraafplaats, wat ook weer gevolgen heeft voor de toekomst van de begraafplaats.

Bent u als beheerder betrokken bij een begraafplaats, of bent u administrateur van een PKN gemeente met een begraafplaats? Voor de kerkelijke begraafplaatsen is met ingang van het boekjaar 2020 de richtlijn begraafplaatsen van toepassing. Om gemeenten met een kerkelijke begraafplaats hierbij te ondersteunen, organiseert de Protestantse Kerk in Nederland een aantal online trainingen. Het doel van deze trainingen is het bewust maken van gemeenten van de risico's die bij begraafplaatsen zich kunnen voordoen en tegelijkertijd handreikingen te geven die beheerders van begraafplaatsen helpen om een duurzame, waardevolle plek te verzorgen voor de kerkgemeenschap en samenleving.

De trainingen zijn afgelopen december gestart. Deze blijken waardevol te zijn voor de deelnemers. Deelnemers waardeerden de informatie die gedeeld wordt, maar ook het gezamenlijk nadenken over onderwerpen. Een van de deelnemers waardeerde de online training kenmerkend als: "Prettig om

Richtlijn begraafplaatsen

Vanwege de specifieke aandachtspunten en risico's die een begraafplaats met zich meebrengt, heeft het GCB een 'Richtlijn administratie en financieel overzicht gemeenten/diaconieën met een begraafplaats' uitgebracht. Deze richtlijn geldt met ingang van het boekjaar 2020 voor gemeenten die al aan de meeste eisen van de richtlijn administratie en financieel overzicht begraafplaats voldoen. Voor de overige gemeenten geldt de overgangsregeling.

ervaringen van andere deelnemers te horen, er was ruimte tot vragen en ik kreeg goede schriftelijke informatie meegeleverd." De eerstvolgende trainingen staan gepland voor 13 april, 21 april en 29 april, 's avonds van 20.00 uur tot 21.30 uur. Mocht u ook geïnteresseerd zijn om een online training bij te wonen, dan kunt u zich aanmelden via de doorlink in de agenda op de website www.kerkrentmeester.nl/agenda.

De tekst van de richtlijn kunt u downloaden vanaf de website van de Protestantse Kerk: www.protestantsekerk.nl/nieuws/vernieuwde-richtlijnen-begroting-en-jaarverslaggeving-en-begraafplaatsen/.

Migrantenkerken financieel in zwaar weer door corona

Tekst Klaas van der Zwaag **Beeld** PR

Migrantenkerken verkeren in grote financiële nood vanwege de coronacrisis. Zo'n 40 procent heeft moeite om de huur van de gebouwen te betalen. Boosdoener is vooral het verdwijnen van de collecte inkomsten.

Dat meldt Madelon Grant, coördinator van de koepelorganisatie Samen Kerk in Nederland (SKIN). Maandag stond een gesprek gepland met leiders van politieke partijen waarbij is gekeken in hoeverre de overheid een oplossing kan bieden in de schrijnende nood. Er wordt zelfs honger geleden, waardoor gemeentelieden aangewezen zijn op voedselpakketten. Het aantal migrantenkerken wordt in Nederland op zo'n duizend geschat. Ze bevinden zich in bijna alle steden in Nederland.

Daling

Twee keer een lockdown heeft geresulteerd in een dramatische daling van de inkomsten van migrantenkerken. Grant: "Veel kerken leefden van de collecten en waren niet gewend aan alternatieve bronnen van inkomsten, zoals onlinecollecten. Kerken worden nu gedwongen om hun huur op te zeggen, maar dat is vaak niet mogelijk omdat huurcontracten afgesloten zijn voor een periode van meerdere jaren. We merken dat de coulantie van veel verhuurders bij de tweede lockdown minder is dan bij de eerste die vorig jaar van maart tot juni duurde. Vaak zijn leden van migrantenkerken afkomstig uit de kwetsbare klassen. Veel gemeenten hebben geen overkoepelend verband waar ze op terug kunnen vallen."

Tijdens de eerste lockdown is er een noodfonds in het leven geroepen door SKIN en de Stichting Ondersteunings Fonds Allochtone Kerken (SOFAK) voor noodlijdende migrantenkerken. Het heeft zo'n zestig gemeenten kunnen helpen, maar is lang niet in staat om in alle nood te voorzien.

Samen Kerk = Samen Sterk

In het aprilnummer van *Kerkbeheer* plaatsten we al een oproep voor het noodfonds Samen kerk = Samen Sterk dat in het leven is geroepen door SKIN en SOFAK om migrantenkerken te helpen die in de problemen zitten door het coronavirus.

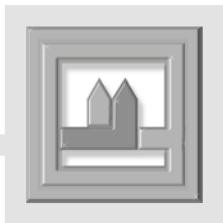
Hulp is nog steeds hard nodig. Kijk voor meer informatie op: www.steunkerken.nu.

Wat is de bedoeling van het overleg met de politiek maandag?

"We willen duidelijk maken dat de coronacrisis niet alleen financiële gevolgen heeft, maar ook sociale. Veel migrantenkerken hebben sociale projecten die nu grotendeels stil zijn gevallen. Kerken vervullen een belangrijke rol om hun leden bij te staan in psychische problemen, zoals eenzaamheid. Het toezien op elkaar is juist in deze tijd hard nodig. Voorgangers van migrantenkerken fungeren verder vaak ook als vraagbaak voor hun leden op het punt van praktische voorlichting over het coronavirus, hoe ze moeten omgaan met maatregelen, enzovoorts. Omdat de overheid in zijn tweede steunronde vooral aandacht heeft voor de sociale gevolgen van de coronacrisis, wil SKIN een expliciet beroep op de politiek doen. In samenwerking met de EO organiseren we volgende week maandag een politiek debat in het kader van de komende verkiezingen [dit debat heeft inmiddels plaatsgevonden en is te bekijken op het YouTube-kanaal van de EO, zie: https://www.youtube.com/watch?v=ZQf_KRy1i_Q, red.]. Daarbij zullen onder meer thema's van integratie en de rol van kerken en vrijheid van godsdienst aan de orde komen."

Uit: *Reformatisch Dagblad*, 22 februari 2021

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Jan Slinger, Anna Paulowna, 45 jaar diverse functies waarvan 28 jaar kerkvoogd/kerkrentmeester

Johannes Hendricus Bonke, Badhoevedorp-Lijnden, 49 jaar kerkorganist/musicus

Auke Helder, Hoogeveen, 50 jaar organist

Hans Stijn, Leersum, 50 jaar kerkrentmeester en koster

GOUD

toegekend aan:

Cornelis Bloot, Nieuwerkerk aan den IJssel, 40 jaar verschillende functies en taken

Jacob Hendrikus van Doorn, Rivierenland Oost, 37 jaar organist

ZILVER

toegekend aan:

Klaas Klein Geltink, Lochem, ruim 20 jaar koster

BRONS

toegekend aan:

Mathieu J.M. Reijntjes, Piershil, 15 jaar ouderling-kerkrentmeester

Jac. J. van Vliet, Piershil, 19 jaar kerkrentmeester

EREPENNING

toegekend aan:

Jan Herder, Anna Paulowna, 50 jaar hulpkoster

Geertje Wietske Steeneveld-de Vries, Ens, 29 jaar drukker

Johannes Wijbenga, Geldermalsen, bijna 8 jaar meerdere functies

Adolf Wiebe Riks, Vlagtwedde, 75 jaar organist

J.H. van Doorn, Rivierenland Oost

A. Helder, Hoogeveen

K. Klein Geltink, Lochem

H. Stijn, Leersum

M.J.M. Reijntjes, Piershil

J. Slinger, Anna Paulowna

C. Bloot, Nieuwerkerk aan den IJssel

J.J. van Vliet, Piershil

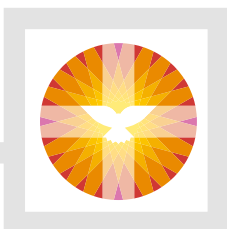
J. Herder, Anna Paulowna

J. Wijbenga, Geldermalsen

A.W. Riks, Vlagtwedde

PKN Onderscheidingen

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Heiltje Bertho 't Hooft-de Wit, Zuid-Beijerland, meer dan 40 jaar leiding en organisator bloemen comité

H.B. 't Hooft-de Wit, Zuid-Beijerland

ZILVER

toegekend aan:

Clazina Bastiaantje Moens-Roubos, Badhoevedorp-Lijnden, meer dan 25 jaar diaken

J.G. van Mourik, Hengelo Gld.

BRONS

toegekend aan:

Luiktje Wilhelmina Gijzenberg-van de Weg, Badhoevedorp-Lijnden, meer dan 13 jaar ouderling

Rita Ibella Braam-Tolsma, Badhoevedorp-Lijnden, ruim 15 jaar diaken

EREPENNING

toegekend aan:

Jacob Gerard van Mourik, Hengelo Gld, ruim 40 jaar administrateur diaconie

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding?

Meer informatie, de toekenningscriteria, prijzen en aanvraagformulieren vindt u op onze website (zie: www.kerkrentmeester.nl/index.php/thema/onderscheidingen-insignes).

Natuurlijk kunt u voor vragen ook altijd contact opnemen met een van onze medewerkers op ons bureau op telefoonnummer 078 639 3666 of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Silas Groep

Partner van kerken

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst? Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek: wij benaderen materiële vraagstukken van kerken namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofs-gemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend, hebben specifieke vragen en mogelijkheden. Bij al deze situaties sluiten wij graag aan en leveren we maatwerk.

Cijfers en letters

Daar weten wij wel raad mee. Wij zijn **de** administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien geven wij deskundig advies over verzekeringen en bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

Uw vastgoed op orde

Het zorgvuldig beheren van grond en gebouwen wordt steeds complexer. Het vergt veel specifieke kennis en die hebben wij in huis.

Wij kunnen het volledige beheer van uw vastgoed verzorgen. Ook ondersteunen wij bij zaken zoals bemiddeling of advisering bij aan- en verkoop van grond en gebouwen. Onze rentmeesters staan altijd ten dienste van uw kerk en zijn erop gericht om optimaal rendement voor u te behalen.

Advies bij kerkgebouw-gerelateerde vragen

Het bezit van kerkelijk onroerend goed kan ingewikkelde vragen opleveren. Sluiten de kerkgebouwen nog aan op de wijze waarop u kerk wilt zijn? Niet alle kerkgebouwen zijn nog nodig voor zondagse vieringen. Besluitvorming hierover roept al gauw emotie op. Soms zijn verkoop, een alternatieve bestemming of ontwikkeling van vastgoed een oplossing. Onze rentmeesters adviseren, bemiddelen bij aan- en verkoop en taxeren kerkgebouwen en ander kerkelijk vastgoed.

KKA
Administraties & Advies

[SilasGroep.nl/kka](https://silasgroep.nl/kka)

Telefoon 033 - 467 10 12

KKG
Rentmeesters & Makelaars

[SilasGroep.nl/kkg](https://silasgroep.nl/kkg)

Telefoon 033 - 467 10 10

KKG Adviseurs
Rentmeesters & Makelaars

[SilasGroep.nl/kkg-adviseurs](https://silasgroep.nl/kkg-adviseurs)

Telefoon 033 - 467 10 10

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

